

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu

Andrea Velasco

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Andrea Velasco

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu

Název anglicky

Croatia as a tourist destination

Cíle práce

Diplomová práce si klade dva hlavní cíle. Prvním hlavním cílem je přinést ucelený obraz Chorvatska jako destinace cestovního ruchu a na základě podrobné charakteristiky destinace zhodnotit aktuální stav cestovního ruchu.

Druhým cílem práce je kvantifikace působení některých vnějších faktorů, jakými jsou válečný konflikt, vstup do EU, hospodářská krize, COVID-19, inflace, měnový kurz nebo modernizace dopravní infrastruktury, na cestovní ruch v Chorvatsku. Práce má dále za úkol zjistit významnost působení jednotlivých faktorů na vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu včetně jejich relativní komparace a nastínit možné trendy budoucího vývoje.

Metodika

Metodika teoretické části bude zpracována zejména na základě práce s odbornou literaturou a dalších dostupných relevantních zdrojů. Teoretická východiska budou zpracována na základě metody zkoumání dokumentů a prostřednictvím komparace a syntézy sekundárních zdrojů.

Vlastní část práce bude rozdělena na charakteristiku Chorvatska, jako destinace cestovního ruchu a následně analytickou část, ve které budou ekonometrickým modelem zkoumány některé vnější faktory ovlivňující devizové příjmy z cestovního ruchu Chorvatska. Dále budou prostřednictvím trendových funkcí stanoveny prognózy na další období.

Zjištěné poznatky a výstupy budou v závěru vyhodnoceny a diskutovány.

Doporučený rozsah práce

XX

Klíčová slova

cestovní ruch, návštěvník, destinace, Chorvatsko, turistické atraktivity, devizové příjmy

Doporučené zdroje informací

BARTOLUCI, Mato ČAVLEK, Nevenka. Turizam i sport: razvojni aspekti. Zagreb: Školska knjiga, d.d., 2007. ISBN 978-953-0-30342-3.

BERÁNEK, J. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: mag CONSULTING, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1.

GÚČIK, Marian. Cestovní ruch: úvod do štúdia. 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľ DALI-BB, s.r.o. pre Slovak-swiss Tourism, 2010. ISBN 978-80-89090-80-8.

HESKOVÁ, M. *Cestovní ruch : pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-948-3.

JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu : jak uspět v domácí i světové konkurenci*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4209-0.

NOVOTNY, Damir. *Jadranski tigar*. Zagreb: T&MC Group Publications, 2022. ISBN 978-953-58452-1-8.

RYGLOVÁ, K. – BURIAN, M. – VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3.

RYCHLÍK, Jan a PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106885-3.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Abrhám, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 29. 3. 2023

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 30. 3. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Chorvatsko, jako destinace cestovního ruchu“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2023

.....
Andrea Velasco

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Josefu Abrhámovi, Ph.D., za jeho vstřícnost, ochotu a odborné rady v průběhu psaní diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a podporu při studiu.

Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá cestovním ruchem v Chorvatsku. V první části práce je v teoretické rovině vymezen cestovní ruch a jeho klasifikace, pojmy nabídka, poptávka, destinace, doprava a faktory ovlivňující cestovní ruch. Vlastní část práce obsahuje charakteristiku Chorvatska jako turistické destinace a zhodnocení aktuálního stavu cestovního ruchu. Na základě statistických údajů, relevantní literatury a průzkumu TOMAS Chorvatsko je provedena komparace cestovního ruchu v kontinentálním Chorvatsku a jeho přímořské oblasti. Zjištěné poznatky jsou vyhodnoceny SWOT analýzou. Následně je prostřednictvím ekonometrického modelu zkoumán vliv a síla působení vnějších faktorů a některých událostí, například válka v Jugoslávii, vstup země do Evropské unie, výstavba dálnice, hospodářská krize nebo covid-19, které ovlivnily cestovní ruch v Chorvatsku a následně změnu výše devizových příjmů z cestovního ruchu.

Klíčová slova: cestovní ruch, návštěvník, destinace, Chorvatsko, turistické atrakce, příjmy z cestovního ruchu, vnější faktory

Croatia as a destination of tourism

Abstract

As the name suggests, the Diploma thesis deals with tourism in Croatia. In the first part of the thesis, tourism and its classification, supply, demand, destination, transport and factors influencing tourism are defined. The analytical part of the work contains the characteristics of Croatia as a tourist destination and an evaluation of the current state of tourism. Based on statistical data, relevant literature and the TOMAS Croatia survey, a comparison of tourism in continental Croatia and its coastal area is analyzed. The findings are evaluated by SWOT analysis. Subsequently, by means of an econometric model, the influence and power of external factors and several events (the war in Yugoslavia, the country's entry into the EU, the construction of Dalmatina highway, the economic crisis, Covid-19) which influenced tourism in Croatia, specifically the change in tourism income. These factors are examined here.

Keywords: tourism, visitor, destination, Croatia, tourist attractions, tourism receipts, external factors

Obsah

Úvod	10
1 Cíl práce a metodika	12
1.1 Cíl práce	12
1.2 Metodika	12
2 Teoretická východiska.....	14
2.1 Cestovní ruch	14
2.1.1 Kvantitativní trendy v cestovním ruchu	15
2.1.2 Klasifikace cestovního ruchu	15
2.1.3 Druhy cestovního ruchu	17
2.1.4 Subjekt – návštěvník cestovního ruchu	18
2.2 Nabídka cestovního ruchu.....	20
2.3 Destinace	22
2.3.1 Turistické atrakce	24
2.4 Doprava	26
2.5 Poptávka cestovního ruchu	27
2.6 Faktory ovlivňující cestovní ruch.....	28
3 Analytická část – Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu	32
3.1 Historie cestovního ruchu v Chorvatsku	32
3.1.1 Občanská válka	34
3.1.2 Světová finanční a ekonomická krize.....	35
3.1.3 Vstup do EU a jeho význam pro Chorvatsko	36
3.1.4 Dopad pandemie covidu-19 na cestovní ruch Chorvatska	36
3.2 Obecné informace o Chorvatsku	37
3.2.1 Administrativní členění země.....	38
3.2.2 Měna a vstup do eurozóny	40
3.2.3 Klimatické podmínky a podnebí	41
3.2.4 Dopravní infrastruktura.....	42
3.2.5 Ubytování.....	45
3.3 Druhy cestovního ruchu Chorvatska.....	47
3.4 Rozvoj cestovního ruchu na Jadranu a v kontinentálním Chorvatsku	49
3.4.1 Turistická oblast kontinentálního Chorvatska.....	50
3.4.2 Turistická oblast Jaderského moře	55
3.4.3 Charakteristika profilu turisty kontinentálního Chorvatska a Jadranu	57
3.5 Kulturní a přírodní památky Chorvatska zapsané na seznamu světového dědictví UNESCO.....	60
3.5.1 Památky hmotného kulturního dědictví UNESCO	60
3.5.2 Památky nehmotného kulturního dědictví UNESCO.....	62
3.6 SWOT analýza cestovního ruchu Chorvatska.....	63

3.7	Vnější faktory ovlivňující cestovní ruch Chorvatska.....	65
3.7.1	Specifikace ekonometrického modelu	65
3.7.2	Základní statistické charakteristiky využitých dat	67
3.7.3	Odhad parametrů ekonometrického modelu	70
3.7.4	Korekce modelu a interpretace výsledků	73
3.8	Model zachycující válečný konflikt v zemích bývalé Jugoslávie	75
3.9	Aplikace modelů	76
3.9.1	Strukturální analýza	76
3.9.2	Prognóza devizových příjmů z cestovního ruchu Chorvatska na následující tři roky....	78
	Závěr	83
	Seznam použitých zdrojů	86
	Seznam obrázků	91
	Seznam tabulek	92
	Seznam grafů.....	93
	Seznam použitých zkratk	94
	Přílohy.....	95

Úvod

Cestovní ruch může být definován jako ekonomický fenomén, ale také jako umění a dovednost poskytovat služby návštěvníkům. Turisté přijdou znovu jen tam, kde se cítili dobře a bezpečně, kde služby a zboží, které spotřebovali, odpovídaly cenám, jež za ně zaplatili. Dnešní cestovatel je velmi zkušený, procestoval mnoho zemí a neustále tedy porovnává možnosti a podmínky. Služby se musí zdát mimořádně zajímavé oproti těm na jiných místech, která již navštívil, jinak sem již nepřijede ani destinaci nedoporučí svým přátelům a známým. K tomu, aby byla turistická destinace úspěšná a navštěvovaná, je nutné kvalitní plánování a tvorba atraktivní nabídky, která uspokojí stále více náročnou poptávku.

Chorvatsko je zemí přímo závislou na příjmech z cestovního ruchu. S ohledem na tuto skutečnost je v zájmu země zvyšovat kvalitu poskytovaných služeb, udržet si konkurenceschopnost a obstát tak v soutěži na mezinárodním trhu cestovního ruchu. Jako středně rozvinutá země evropského Středomoří se na trh mezinárodního cestovního ruchu Chorvatsko intenzivněji připojilo již v 60. letech a dnes je světově uznáváno jako oblíbená turistická destinace. Mezi nejvyhledávanější oblasti patří Istrie a Splitsko-dalmatský region. Přírodní krásy, zachovalé starověké a středověké historické památky zapsané na seznamu UNESCO, jako je například Diokleciánův palác ve Splitu nebo středověká města Trogir a Dubrovnik, přitahují stále více turistů z celého světa.

Chorvatsko svůj turistický rozvoj zakládá na hojnosti přírodních zdrojů, kulturních památek, příjemném středomořském klimatu s mírnými zimami a horkými léty a na blízkosti zdrojových evropských trhů. Když se řekne Chorvatsko, mnohým se vybaví balkánská země bývalé Jugoslávie s průzračně čistým mořem a krásnou přírodou, která nabízí příjemně strávenou letní dovolenou. Někdo si možná vzpomene na náčelníka Apačů, který se na svém koni Ilči proháněl po svazích Velebitu nebo Plitvicích, kde s hrstkou věrných bránil poklad na Stříbrném jezeře.

Málokdo však ví, že právě z Chorvatska pochází Nikola Tesla, jeden z největších vynálezců a vědců v dějinách lidstva, který dal světu elektřinu, nebo slavný světoběžník a cestovatel Marco Pollo, jehož údajným rodištěm je chorvatský ostrov Korčula. Chorvatsko není, jak se mnozí mylně domnívají, pouze zemí slunce a moře, je například i domovem kravaty, dnešní běžné součásti zejména pánského šatníku, která je původním chorvatským artefaktem a její historie se začala psát již před více než 400 lety.

Chorvatský cestovní ruch se v uplynulých třech desetiletích potýkal s řadou výzev a krizí, které zpomalily hospodářský i sociální rozvoj země. V době válečného konfliktu v zemích bývalé Jugoslávie cestovní ruch téměř neexistoval. Po dlouhém zotavování a obnovování válkou zničené země přišel v roce 2009 další pád, když se z USA na Evropu přelila velká finanční krize. Následovalo opět pomalé ožívání, které v roce 2020 zastavila celosvětová pandemie covidu-19.

Přes všechny překážky a pády však cestovní ruch Chorvatska dokázal prokázat vitalitu, a to především díky síle, atraktivitě země a zájmu zahraničních trhů.

1 Cíl práce a metodika

1.1 Cíl práce

Diplomová práce si klade dva hlavní cíle. Prvním cílem je přinést ucelený obraz Chorvatska jako destinace cestovního ruchu a na základě její podrobné charakteristiky zhodnotit aktuální stav cestovního ruchu.

Druhým cílem práce je kvantifikace působení některých vnějších faktorů, jakými jsou válečný konflikt, vstup do EU, hospodářská krize, covid-19, inflace, měnový kurz nebo modernizace dopravní infrastruktury, na cestovní ruch v destinaci. Práce má dále za úkol zjistit významnost působení jednotlivých faktorů na vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu včetně jejich relativní komparace a nastínit možné trendy budoucího vývoje.

1.2 Metodika

Teoretická východiska diplomové práce jsou založena na studiu odborné české i zahraniční literatury, vědeckých článků a relevantních internetových zdrojů týkajících se dané problematiky. V teoretické části práce je využito metody zkoumání dokumentů prostřednictvím komparace a syntézy informací. Ve vlastní části práce je provedena podrobná charakteristika Chorvatska jako destinace cestovního ruchu. Dále je využito průzkumu TOMAS Chorvatsko, který se v zemi provádí od roku 1987 a v práci přispívá ke komparaci návštěvníků cestovního ruchu kontinentálního Chorvatska a jeho přímořské části. Pomocí SWOT analýzy jsou vyhodnoceny silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby Chorvatska jako destinace cestovního ruchu

Pro účely kvantifikace vlivu vnějších faktorů působících na cestovní ruch, přesněji řečeno na devizové příjmy z cestovního ruchu v Chorvatsku, je využito modelu vícenásobné regrese, jehož parametry jsou odhadnuty metodou nejmenších čtverců. Vhodnost modelu je vyhodnocena na základě obvyklých technik, kterými jsou testování multikolinearity, přítomnosti autokorelace reziduí, heteroskedasticity a normality reziduí. Ve chvíli, kdy model splňoval základní předpoklady lineárního regresního modelu, bylo možné přejít k vyhodnocení statisticky průkazných vnějších vlivů, které ovlivňují cestovní ruch v Chorvatsku, a následně tyto kvantifikované vlivy interpretovat. Zároveň je výsledný model využit jednak k relativní komparaci vlivu působících na devizové příjmy pomocí absolutních pružností a jednak ke

stanovení prognózy na tři budoucí období. V rámci prognózování je využito trendových funkcí pro stanovení prognózy vysvětlujících proměnných v modelu. Pro účely ekonometrického modelování je využito softwaru Gretl.

2 Teoretická východiska

2.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch je již od nepaměti jedním z nejziskovějších odvětví světové ekonomiky a je jen málo pojmů, které se dnes používají tak často jako cestovní ruch, cestování, turista nebo cestovatel. Denně je používají miliony lidí po celém světě a není pochyb o tom, že většina lidí chápe význam těchto slov v závislosti na svých zkušenostech nebo kulturním prostředí, ve kterém se tyto pojmy používají.

Dulčić (2001) označuje cestovní ruch jako faktor a zrcadlo, ale také jako odraz ekonomického rozvoje země. V odborné literatuře lze nalézt mnoho dalších definic cestovního ruchu a jednou z nejčastěji používaných je definice švýcarských autorů Hunzlera a Krapfa, kterou si osvojila i Mezinárodní asociace cestovního ruchu (AIEST): „*Cestovní ruch je soubor vztahů a jevů, vznikajících na základě cestování a pobytu návštěvníků v nějakém místě, pokud pobytem není sledováno trvalé usídlení a zároveň s ním není spojena žádná výdělečná činnost.*“

Dnes se ve světě používá přibližně 80 definic cestovního ruchu a je velmi obtížné pojmově a obsahově specifikovat definici cestovního ruchu. Teoretici cestovní ruch definují podle svých různorodých zkušeností, které se každý z nich snaží zobecnit (Vidučić, 2007): Jako například Jadrešić (2001) svou obecnou definicí: „*Cestovní ruch je sociální forma života a kulturně-rekreačních potřeb současného člověka*“. Zajímavě a specifičtěji vystihuje cestovní ruch Jadrešić (2001), a to jako dynamický fenomén, který se odehrává v prostoru s přitažlivou silou pro všechny osoby toužící po rekreaci.

Světová turistická organizace (WTO) na Konferenci o cestování a turismu (Conference on Travel and Tourism), konající se v Otawě v roce 1991, přijala tzv. poptávkový koncept (demand – side concept) jako jediný možný přístup definování cestovního ruchu: „*Aktivity osob cestujících na přechodnou dobu do místa mimo jejich obvyklé bydliště, a to bez přerušení, na dobu kratší než jeden rok, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě.*“

Výše uvedené lze shrnout a zobecnit, že cestovní ruch je cestování za účelem rekreace nebo zábavy, nejčastěji na omezenou dobu. Jako synonymum k pojmu cestovní ruch se stále častěji užívá termín **turismus**, který zní téměř identicky v některých dalších světových jazycích, v angličtině *tourism*, v italštině a španělštině *tourisme* (Hesková, 2011).

Podle Vukoniće (1987) je zcela jasné, že bez návštěvníků – turistů, by nebylo ani cestovního ruchu samotného. Pojem turista se ostatně objevil mnohem dříve než pojem cestovní ruch. Z toho je zřejmé, že kategorie turisté a realizované turistické noclehy přímo vyjadřují rozsah cestovního ruchu a nepřímou i stupeň jeho rozvoje.

2.1.1 Kvantitativní trendy v cestovním ruchu

Kvantitativní trendy v cestovním ruchu jsou určovány analýzou a porovnáváním statistických dat získaných ze sekundárních zdrojů. V turistických destinacích navštěvovaných zahraničními turisty jsou sledovány fyzické a finanční ukazatele (Bartolluci, 2013):

- **Fyzické ukazatele** – příjezdy turistů na hraniční přechod, příjezdy turistů do hromadných ubytovacích zařízení a příjezdy turistů do hotelů a podobných zařízení
- **Finanční ukazatele** – příjmy z cestovního ruchu bez ohledu na měnu, ve které jsou vykazovány

Kromě počtu příjezdů je však velmi důležitým údajem, jak dlouho se turista zdrží, tedy kolik nocí v zemi stráví. Význam ukazatele **počtu přenocování** vychází z předpokladu, že čím déle času návštěvníci v zemi stráví, tím vyšší bude jejich spotřeba a větší pozitivní účinek na domácí ekonomiku (Žmuk a Morović, 2015).

Aby bylo možné plně analyzovat **příjezdový cestovní ruch**, je kromě struktury návštěvníků podle zemí, ze kterých přijíždějí, nutné tento statistický ukazatel kombinovat s ukazatelem příjmů z cestovního ruchu, tak jak to zmiňuje Hesková (2011) a upřesňuje, že počet příjezdů není jediným a směrodatným ukazatelem.

2.1.2 Klasifikace cestovního ruchu

Cestovní ruch lze klasifikovat různými způsoby. V chorvatské literatuře se nejčastěji dělí na masový, individuální a selektivní cestovní ruch. Selektivní je pak dále členěn na typy cestovního ruchu podle motivů a potřeb účastníků. „*Dnešní cestovní ruch prošel během své sto padesát let dlouhé cesty různými vývojovými fázemi, od INDIVIDUÁLNÍHO k masovému a od MASOVÉHO k dnešnímu univerzálnímu, který jsme nazvali selektivním.*“ (Jadrešić, 2001)

Masový cestovní ruch je formou cestovního ruchu, jež zahrnuje velké množství turistů, kteří cestují organizovaně, a nejčastěji se jedná o zájezdy cestovních kanceláří. V literatuře se můžeme setkat i s pojmem **sociální cestovní ruch – cestovní ruch pro všechny**, který vychází

z obecného práva na cestování, a má se za to, že do cestovního ruchu se může zapojit obyvatelstvo ze sociálně chudších vrstev.

Masová turistika je založena na maximalizaci počtu turistů v destinaci, což přispívá k vyšším příjmům a zisku, ale zároveň tento přístup přináší negativní dopady, jejichž důsledky jsou dlouhodobé a někdy trvalé (Jadrešić, 2001). Jako alternativa k masovému cestovnímu ruchu se začátkem 70. let objevil pojem **selektivní cestovní ruch**, který je synonymem k ekologickému (zelenému) turismu, což je význam, který mu někteří autoři přikládají. Termín selektivní cestovní ruch byl přijat akademickým sdružením v bývalé SFRJ a dodnes se v srbské a chorvatské literatuře používá pro turismus, jenž je zaměřen na určité aktivity, které jsou atraktivní pro menší počet turistů (Rabotić, 2013).

Jadrešić (2001) považuje za neobvyklé, že se pro tento druh cestovního ruchu v teorii i praxi používají různé termíny, například *specifický turismus*, *selektivní turismus*, dokonce i *alternativní turismus*, a upřesňuje, že tyto specifické formy cestovního ruchu jsou založeny na motivech a účelu cestování a stimulují turisty k návštěvám destinací, které mohou optimálně uspokojit jejich speciální zájmy. Jedná se zejména o ekologické druhy cestovního ruchu (sportovně-rekreační, jezdecký, nudismus), alternativní druhy (safari, etnický, vinařské zájezdy), exkluzivní druhy (jachting, hazardní, gastronomický), zábavně-rekreační (hedonistický, klimatický, výletní a pěší). Specifické formy cestovního ruchu jsou většinou organizovány na individuální bázi jako homogenní aktivity menších skupin. Zajišťují pomalý, dlouhodobý, lokálně řízený a regulovaný vývoj, jehož cílem je dosáhnout spíše optimálního počtu turistů a zisku nežli maxima. Specifické formy cestovního ruchu mohou díky sníženému vlivu sezónnosti generovat více příjmů pro všechny tržní subjekty, podpořit rodinné podnikání a zaměstnat více místní pracovní síly (Bartoluci, Čavlek, 2007).

Cestovní ruch se v praxi projevuje v různých druzích a formách a jeho klasifikace není jednoznačná. To potvrzuje i teorie v odborné literatuře, jež jej třídí a definuje do druhů, forem a typů. Například Ryglová, Burian a Vajčnerová (2012) dělí cestovní ruch na formy a druhy, kde formy cestovního ruchu odpovídají potřebám svých účastníků, základní formy nejširším potřebám a specifické formy uspokojují speciální požadavky účastníků. Základní formy cestovního ruchu tento kolektiv autorů vymezuje následovně:

- **rekreační cestovní ruch** je realizován v odpovídajícím rekreačním prostředí (vody, lesy, hory) a přispívá k regeneraci duševního i fyzického zdraví

- **kulturně-poznávací cestovní ruch** je zaměřen po poznávání historie, tradic, kultur apod.
- **sportovně-turistický cestovní ruch** je zaměřen na sportovní aktivity a těží ze zájmu lidí o aktivní odpočinek
- **léčebný a lázeňský cestovní ruch** je zaměřen na prevenci, relaxaci a celkovou obnovu fyzických i duševních sil

Někteří autoři vymezují druhy a formy opačně, což může být v určitých případech matoucí, například Hesková (2011) dělí formy cestovního ruchu podle charakteristik účastníků, geografického hlediska, ročního období, způsobu dopravy, z hlediska dynamiky atd. a druhy cestovního ruchu rozlišuje podle motivace účastníků a účelu, pro který přechodně pobývají na cizím místě (tj. cestovní ruch rekreační, sportovní, dobrodružný, myslivecký). Vidučić (2007) k tomu dodává: „*Druhy a formy cestovního ruchu by měly být průběžně analyzovány a následovány vhodnou nabídkou, má-li se zvýšit podíl destinace a celé země na mezinárodním trhu cestovního ruchu.*“

2.1.3 Druhy cestovního ruchu

Druhy cestovního ruchu mohou být členěny z vícera hledisek, tak jak to učinil Gúčik (2010):

- **geografické hledisko** – domácí, zahraniční, vnitřní, národní, mezinárodní, regionální, ale také příjezdový a výjezdový
- **motivace** – rekreační, sportovní a dobrodružný, kulturní, zdravotní a lázeňský, gastronomický, obchodní, nákupní, politický
- **převažující místo pobytu** – městský, příměstský, vědecký, nížinný, horský a vysokohorský, přímořský
- **věk návštěvníků** – dětský, mládežnický, rodinný, seniorský, etnický
- **délka účasti** – krátkodobý, víkendový, dlouhodobý
- **počet návštěvníků** – individuální, skupinový, masový
- **způsob organizace** – individuální cesta, organizovaný zájezd
- **roční období** – sezónní, mimo sezónní, celoroční
- **trvalá udržitelnost** – ekologický
- **použitý dopravní prostředek** – železniční, lodní, letecký motorizovaný
- **dynamika** – pobytový, putovní

Pro účely této práce nelze opomenout členění podle Ryglové, Buriana a Vajčnerové (2012), kteří rozlišují druhy cestovního ruchu podle vztahu **k platební bilanci** následovně:

- **domácí cestovní ruch** – cestovní ruch domácího obyvatelstva na území vlastního státu; podle vztahu k platební bilanci se jedná o domácí spotřebu
- **zahraniční cestovní ruch příjezdový (aktivní)** – příjezdy zahraničních návštěvníků do dané země (incoming); jedná se o export služeb, které turisté spotřebovávají za cizí měnu na území destinace – přináší devizové příjmy
- **zahraniční cestovní ruch výjezdový (pasivní)** – výjezdy domácích turistů do zahraničí (oucoming, outgoing); z pohledu platební bilance se jedná devizové výdaje
- **tranzitní cestovní ruch** – jedná se o průjezd přes území státu do jiného cílového státu, zpravidla bez přenocování

Světová organizace cestovního ruchu WTO zavedla další typy cestovního ruchu, a to *cestovní ruch vnitřní*, který zahrnuje veškerý cestovní ruch na území státu, a *cestovní ruch národní*, který zahrnuje veškerý cestovní ruch obyvatelstva státu, tedy domácí i výjezdový (Beránek, 2013).

2.1.4 Subjekt – návštěvník cestovního ruchu

Návštěvník cestovního ruchu je z ekonomického hlediska definován jako každý subjekt, který uspokojuje svoje potřeby během cestování a pobytu mimo místo trvalého bydliště spotřebou statků a služeb cestovního ruchu.

Pro praxi v cestovním ruchu je důležité rozlišit návštěvníky ze statistického hlediska, tak jako to učinil (Gúčík, 2010). Cestující zahrnovaní do statistiky cestovního ruchu:

- a) **Stálí obyvatelé (residenti)** – v domácím cestovním ruchu se jedná o osoby žijící alespoň šest po sobě jdoucích měsíců na určitém místě před příjezdem na jiné místo na dobu kratší než šest měsíců. V zahraničním cestovním ruchu se jedná o osoby žijící v místě alespoň jeden rok před příjezdem na jiné místo na dobu kratší než jeden rok.
- b) **Turista** – v domácím cestovním ruchu se jedná o trvale usazeného návštěvníka, který cestuje na dobu zahrnující alespoň jedno přenocování, ale ne na dobu delší než šest měsíců. V zahraničním cestovním ruchu je to cestující, který cestuje do jiné země na dobu zahrnující alespoň jeden nocleh, ale ne déle než na jeden rok. Z hlediska délky pobytu se přitom rozlišuje turista na dovolené (holiday maker), který na daném místě pobude déle než určený počet nocí nebo dní, a krátkodobě pobývajícím turistu (short-term tourist), který cestuje na dobu nepřekračující určený počet dní, ale absolvuje alespoň jedno přenocování.

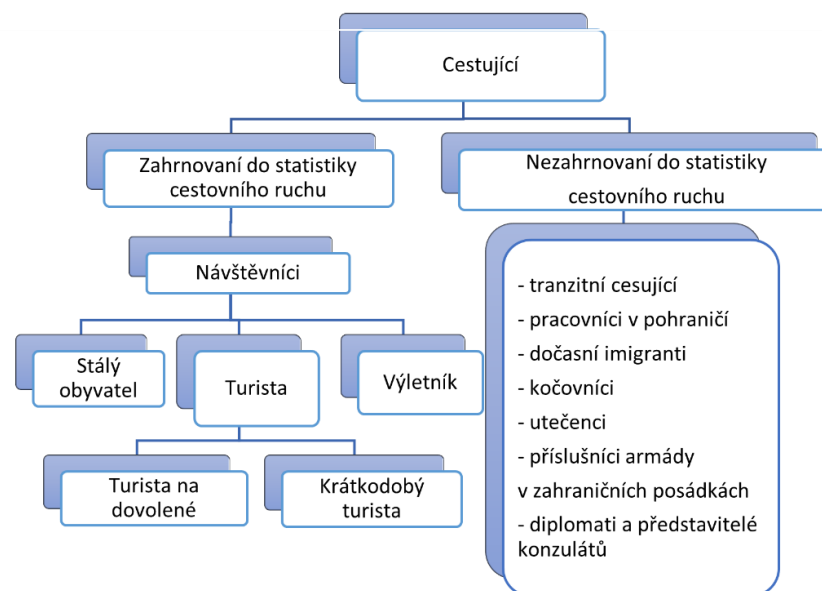
c) **Výletník** (same day visitor) je návštěvník, který cestuje na kratší dobu bez přenocování v navštíveném místě.

d) **Obchodní cestující** jsou návštěvníci cestující v rámci pracovních aktivit, které vykonávají v pracovním čase.

Stále větší pozornost je v rámci marketingu cestovního ruchu věnována výzkumu charakteristik „ideálního turistu“. Ačkoliv neexistuje žádná definice, na které by se všichni autoři shodovali, obvykle pojem „ideální turista“ implikuje „vysokou spotřebu a útratu, odpovědnost, zapojení, povědomí o ochraně životního prostředí, kulturní cítění, touhu po realizaci smysluplných společenských setkání“ atd.

Pro určení klíčového segmentu turistů, který přitahuje určitá destinace, je nezbytná identifikace podstatných rysů a osobnostních charakteristik. Je zapotřebí profilovat chování na cestách a druhy aktivit určitých segmentů. Komplexní údaje o relevantních tržních segmentech navštěvujících konkrétní destinaci by měly zahrnovat demografické charakteristiky turistů, jako jsou věk, země původu, důvody cestování, předchozí návštěvy, doprovod na cestě, informace o ubytování nebo způsob dopravy (Dwyer, 2016).

Obrázek 1 Cestující návštěvník v cestovním ruchu

Zdroj: vlastní zpracování podle (Gúčík, 2010, s. 42)

2.2 Nabídka cestovního ruchu

Nabídka cestovního ruchu je tvořena různými kombinacemi statků a služeb cestovního ruchu, jejichž spotřeba ovlivňuje konečný efekt cestovního ruchu. Gúčík (2010) rozčlenil pilíře nabídky cestovního ruchu následovně:

- **cílové místo** (středisko, region, země jako cestovní cíl) se svým přírodním a kulturně-historickým potenciálem, které je předmětem cestování a zájmu návštěvníků v cestovním ruchu
- **podniky cestovního ruchu**, které svými kapacitami produkují služby jako předmět spotřeby návštěvníků v cestovním ruchu
- **instituce cestovního ruchu**, které svou činností utvářejí rámec pro realizaci nabídky na trhu cestovního ruchu

Z hlediska nabídky je důležité rozlišit primární a sekundární nabídku cestovního ruchu.

Primární nabídka cestovního ruchu je tvořena přírodním a kulturně-historickým potenciálem cílového místa, který svojí atraktivitou dává cestovnímu ruchu dynamiku a charakteristickou podobu.

Objekty primární nabídky cestovního ruchu (Gúčík 2010):

- primární nabídka daná přírodou
 - botanické zahrady
 - chráněná krajinná území (národní parky, chráněné krajinné oblasti)
 - jeskyně
 - minerální a termální prameny
 - naučné stezky
 - přírodní a umělé vodní plochy
 - vodní toky
- primární antropogenní nabídka
 - hrady, zámky a kostely
 - památníky, objekty lidové architektury, skanzeny
 - technické památky
 - archeologická naleziště
 - kulturně-osvětová zařízení (divadla, galerie, muzea, knihovny, kina, zoo-zahrady)

- organizované činnosti (kulturní, sportovní obchodní, náboženské, společensko-politické události)

Sekundární nabídka cestovního ruchu utváří podmínky pro využívání primární nabídky, doplňuje ji a přizpůsobuje se jí.

Objekty sekundární nabídky cestovního ruchu:

- suprastruktura cestovního ruchu
 - ubytovací zařízení
 - stravovací zařízení
- infrastruktura cestovního ruchu
 - cestovní kanceláře
 - kongresové sály a centra
 - směnárny
 - hraniční přechody
 - celnice
- všeobecná infrastruktura
 - místní infrastruktura (obchodní centra a domy)
 - dopravní infrastruktura (taxi služba, autoservis, čerpací stanice)
 - zdravotnická infrastruktura
 - policie a záchranná služba
 - ostatní infrastruktura (pošta, banka, bankomaty, pojišťovna)
 - kulturně-společenská zařízení (kasína a herny, zábavní parky)
 - sportovně-rekreační infrastruktura a aktivity (aquaparky, bazény, cyklostezky)
 - dopravní zařízení (místní hromadná doprava, autobusová, železniční, letecká, vodní)

Podle Blaževiče (2007) by se každá vnímavá turistická země měla snažit co nejlépe využít své přírodní zdroje a společenský potenciál. Usilovat o vybudování co nejlepších a nejrozmanitějších podmínek pro co nejrychlejší a nejpohodlnější příjezd turistů do destinací, kde se díky rozmanité a kvalitní nabídce služeb návštěvníci zdrží v místě pobytu co nejdéle.

Gúčik (2010) uvádí, že rozhodující význam pro poptávku návštěvníků po stacích a službách cestovního ruchu má cílové místo – destinace, kde jsou v různé míře zastoupené jednotlivé prvky primární a sekundární nabídky.

2.3 Destinace

Pojem destinace se používá ve všech formách v románských jazycích, ale je rozšířen i v anglosaských zemích. Do souvislosti s cestovním ruchem se pojem destinace dostal prostřednictvím letecké dopravy, která používá anglickou terminologii. Na počátku sedmdesátých let 20. století se termín destinace začal objevovat v průzkumech cestovního ruchu jako synonymum turistické lokality, zóny, regionu, souboru zemí, a dokonce i kontinentů (Magaš, 2018).

Turistickou destinaci v širším smyslu definovali Vukonić a Čavlek (2001) jako „*jakýkoliv cíl turistické cesty, od samotného turistického zařízení, letiště nebo přístavu až po turistické místo, region a turistickou zemi. Destinací se rozumí širší ucelený prostor, jehož turistická identita je postavena na konceptu kumulativních atrakcí, které umožňují zážitek a společně s doplňkovou infrastrukturou představují místo setkávání turistů. Destinace je podmíněna přáními, preferencemi, zájmy a potřebami turistů.*“

Turistická destinace je systém, který se skládá z různých prvků a představuje flexibilní, dynamický prostor, jehož hranice určuje pouze trh (turistická poptávka), nezávislý na administrativních hranicích. Vývoj konceptu destinace ve výzkumu cestovního ruchu úzce souvisí se zavedením konceptu turistického produktu chápaného jako souhrn různých zdrojů (přírodních, člověkem stvořených), které jsou nabízeny na trhu a jsou v podstatě zaměřeny na určitou oblast, bez které nemají smysl (Magaš, 2018).

O turistické destinaci lze obecně říci:

- tvoří prostorový celek turistické nabídky
- musí disponovat dostatečnými prvky nabídky
- je orientována na trh, turisty
- je nezávislá na administrativních hranicích
- musí být spravována (destinační management)

Typologie destinací

Jedním cílů cestovního ruchu je spokojenost turistů a vytvoření kvalitního turistického produktu, který je konkurenceschopný. K tomu je zapotřebí analýza turistické destinace z mnoha hledisek a pochopení její typologie.

Při analýze turistické destinace Buhalis (2000) poukazuje, že je třeba brát v potaz následujících šest elementů:

- atraktivita – primární nabídka cestovního ruchu, která svou atraktivitou vyvolává návštěvnost (přírodní, umělé, účelové, kulturně-společenské akce)
- dostupnost (celkový systém infrastruktury – železnice, terminály, vozidla)
- suprastruktura cestovního ruchu – ubytovací a stravovací zařízení, ostatní turistické služby
- produktové balíčky
- aktivity – všechny aktivity v destinaci, které turisté uskuteční během pobytu
- doplňkové služby – služby využívané turisty (bankovní služby, telekomunikace, pošty, kiosky, nemocnice)

Vzhledem k tomu, že turisté cestují z různých důvodů, většina typologií je založena na atraktivitách, které představují hlavní motiv cesty. V této souvislosti lze z hlediska atraktivity destinace klasifikovat do dvou obecných kategorií:

1. destinace s převahou přírodních zajímavostí (horské, přímořské, jezerní destinace)
2. destinace, ve kterých dominují atraktivity vytvořené člověkem (muzea, pamětníky, zábavní parky)

Vzhledem k přitažlivosti turistických atraktivit Bartoluci (2013) destinace dělí na dvě skupiny. První jsou **primární destinace**, které se vyznačují vysokým stupněm atraktivity, jsou uznávány na mezinárodní úrovni, jsou hlavním cílem cesty a turisté se zde zdržují delší dobu. **Sekundární destinace**, vyčleněné do druhé skupiny, mají méně přitažlivých atraktivit a nejsou hlavním turistickým cílem. Turisté je navštěvují na cestě do primární destinace. Jedná se zejména o výletní místa, kde se návštěvníci zdržují kratší dobu.

Bartoluci (2013) také zmiňuje dominantní, tzv. multidestinační model cestování, podle kterého rozlišuje:

- cestování do jedné destinace
- provázané cestování, návštěva více destinací
- cestování do destinace primárního místa pobytu
- okružní cestování

Podle množství atraktivních prvků Jadrešić (2001) dělí turistické destinace na:

- monovalentní – mají jeden hlavní atraktivní element (např. moře)
- bivalentní – destinace, které mají dvě sezóny (léto a zima)
- polyvalentní – destinace s vyšším počtem turistických atrakcí

2.3.1 Turistické atrakce

Každá turistická destinace má nějakou atrakci, která přispívá k její přitažlivosti. Turistické atrakce lze interpretovat jako oblast rekreačních a vzdělávacích aktivit výletníků a turistů, které sdílejí s místním obyvatelstvem. Podle typu lze atrakce rozdělit na přírodní a umělé. Přírodní atrakce tvoří podnebí, řeky jezera, flora a fauna, příroda. K atrakcím vytvořeným člověkem patří muzea, pamětníky, zábavní parky apod. (Bartoluci, 2013).

O tom, zda turisté tu či onu destinaci navštíví, v jakém rozsahu, v jaké době a s jakými ekonomickými efekty, do značné míry rozhoduje kvalita místa nebo oblasti. Skupina prvků atraktivity utváří celistvost nabídky cestovního ruchu, její sílu a kvalitu a rozhodujícím způsobem ovlivňuje výběr konkrétní destinace.

Podle Jadreševiče (2001), se obvykle na jednom místě nachází více elementů atraktivity. Čím více jich je, čím jsou rozmanitější a kvalitnější, tím více se stává turistické místo atraktivní. Přidanou hodnotu získá místo takovými přírodními prvky, které se objevují ve výjimečných formách a jsou z obecného hlediska přírodní vzácností.

Setkají-li se v určité oblasti přírodní faktory se společenskými a jsou-li zároveň v souladu s ostatními faktory nabídky, pak jsou splněny podmínky a možnosti pro dosahování příznivých ekonomických výsledků. Pokud je dosahováno ekonomických efektů pomocí přírodních faktorů, pak je to také známkou toho, že vlastnosti destinace mají hodnotu, kterou lze z ekonomického hlediska zhodnotit. Jak uvádí Jadrešić (2001): „*Síla a krása zeměpisného prostředí, elementárnost, vlastnosti a kouzla přírody, hydrografické zdroje, termální zdroje, lesy, zahradnictví, kvalita prostředí, výzva turistického místa, ekologická čistota a ochrana půdy, vodních ploch a ovzduší, kulturní dědictví, různorodé kulturně umělecké a zábavně sportovní manifestace, jsou esenciálním elementem každé destinace cestovního ruchu.*“

Tabulka 1 Přehled turistických atrakcí v cestovním ruchu

1. Přírodní atrakce	2. Kulturně-historické atrakce
Geologické vlastnosti	Kulturně-historické dědictví
<ul style="list-style-type: none"> • jeskyně • hory • nížiny • pustiny • ostrovy • skály • rozhledny • kaňony/rokle • paleontologické lokality 	<ul style="list-style-type: none"> • kulturní památky • archeologická naleziště • chráněné městské celky • stará města • zámky • kostely
Podnebí	Kulturní a náboženské instituce
<ul style="list-style-type: none"> • středomořské podnebí • horské podnebí 	<ul style="list-style-type: none"> • muzea • divadla • poutní místa
Voda	Manifestace
<ul style="list-style-type: none"> • moře • řeky • jezera • vodopády • pobřeží • koupaliště 	<ul style="list-style-type: none"> • festivaly • představení
Svět rostlin	Významní lidé a události
<ul style="list-style-type: none"> • lesy • botanické zahrady 	Kultura života a práce
Svět zvířat	<ul style="list-style-type: none"> • gastronomie • způsob života místních obyvatel • etnicita • folklor a tradice • ruční práce
<ul style="list-style-type: none"> • divoká zvířata • zoologické zahrady • loviště • oblasti rybolovu 	3. Atraktivní turistická suprastruktura
Přírodní dědictví	Sportovně rekreační objekty
<ul style="list-style-type: none"> • národní parky • přírodní parky • přírodní rezervace • chráněné oblasti mokřadů • lesoparky • památky zahradní architektury • chráněné rostlinné a živočišné druhy • chráněné stromy 	<ul style="list-style-type: none"> • sportovní události • sportovně-rekreační objekty a hřiště • horské chaty • lyžařská střediska
	Lázeňské objekty a instituce
	<ul style="list-style-type: none"> • lázně • wellness
	Atrakce díky atrakcím
	<ul style="list-style-type: none"> • kasino • zábavní parky

Zdroj: Bartoluci, 2013, s. 63

2.4 Doprava

Doprava je jedním ze základních předpokladů rozvoje cestovního ruchu. Překlenuje vzdálenostní rozdíly mezi místem bydliště a místem (cílem) cestovního ruchu. Přivádí účastníka cestovního ruchu k objektům a zařízením cestovního ruchu a vytváří tak možnost spotřeby služeb cestovního ruchu. Lze říci, že doprava a cestovní ruch se v rámci průmyslu cestovního ruchu vzájemně ovlivňují a dopravní služby až na výjimky nejsou cílem, ale prostředkem k dosažení cíle účastníků cílového ruchu (Zurynek a kol., 2008).

„Tak jako je nemyslitelná výroba jakéhokoliv produktu bez odpovídajícího materiálu, nebyl by možný ani cestovní ruch bez dopravy.“ (Blažević, 2007)

Podle druhu dopravy a také z hlediska potřeb cestovního ruchu dělíme dopravní služby na **železniční, letecké, silniční, integrovaných systémů**, nekonvenční a ostatní druhy dopravy, např. **lanové dráhy** nebo **autopůjčovny** (Zurynek a kol., 2008).

Dálnice jsou směrově rozdělené silniční komunikace určené pro rychlou dopravu a mezistátní dopravu silničními motorovými vozidly. Jsou koncipovány tak, aby propojily jednotlivá hospodářská centra a umožnily tak rychlé a pohodlné propojení nejdůležitějších oblastí státu a mimo něj (Zurynek a kol., 2008). Z hlediska evropských klientů mají dle Ryglové a kol. (2011) výhodu turistické destinace nedaleko dálnic, ale nelze říci, že bez dálnice není cestovní ruch.

Silniční infrastruktura je připisován velký význam a její role se dostává do popředí cestovního ruchu obecně. Například Jadrešić (2001) tvrdí, že dobře vyvinutý dopravní systém a moderní dálniční síť působí jako generátor a stimulátor ekonomiky cestovního ruchu, ale také jako tvůrce poptávky a integrátor nabídky a služeb jako celku. Ale je tomu tak skutečně? Podle Blaževiče (2007) by se při zodpovězení takové otázky mělo vycházet z těchto vědecky ověřených skutečností:

1. Silniční infrastruktura sama o sobě nemůže účinně podnítit ekonomický rozvoj či dokonce rozvoj cestovního ruchu; je jedním z faktorů, který rozvoj pouze umožňuje.
2. Silniční infrastruktura nemůže odrážet úroveň celého ekonomického rozvoje určité země.
3. Rozvoj každé činnosti včetně cestovního ruchu závisí na celkovém rozvoji země, jejím politickém, ekonomickém a právním systému.

4. Rozvoj cestovního ruchu závisí na konkurenceschopnosti nabízených služeb, prodejní politice a atraktivitě destinace.
5. Investice do silniční infrastruktury jsou zpravidla obrovské investice, které pak chybí pro jiné potřeby.

Zajímavé je, že o mnoho let později, po výstavbě dálniční sítě v Chorvatsku, dává Blaževićovi za pravdu i Novotny (2022), podle něj turistickému sektoru výstavba dálnic neprospěla, protože ani po jejich výstavbě nedosáhl chorvatský cestovní ruch počtu přenocování z roku 1986, tedy z doby, kdy dálnice ještě nebyly postaveny: „*Výstavba všech dálnic v Chorvatsku je financována půjčkami od státních podniků se zárukami Chorvatské republiky na mezinárodním finančním trhu. Mnohonásobně se tak zvýšil veřejný dluh, který bude zatěžovat veřejné finance na desítky let a bude jedním z důvodů pomalého ekonomického růstu.*“ (Novotny, 2022, s. 148).

2.5 Poptávka cestovního ruchu

Poptávka účastníků cestovního ruchu je uspokojována výhradně v rámci odvětví cestovního ruchu při poskytování služeb či zboží. Platí zde pravidlo, že některé služby jsou pro uspokojení potřeb návštěvníka základní, umožňují mu například přemístění do cílového místa a pobyt v něm (dopravní, ubytovací a stravovací služby). Doplnkové produkty uspokojují sekundární potřeby a umožňují využít atraktivit a vlastností destinace (Beránek, 20113).

Poptávka v cestovním ruchu je mnohem komplexnější a složitější jev nežli poptávka po jednotlivých statcích a službách, protože je podmíněna především výší národního a individuálního důchodu, jehož určitá část může být vyčleněna na cestování nebo dovolenou. Na poptávku cestovního ruchu působí řada faktorů, které se nejčastěji dělí na objektivní a subjektivní. Vidučić (2007), který charakterizuje turistickou poptávku jako vzdálenost od turistické destinace, heterogenost, mobilitu a sezónnost, uvádí následující objektivní a subjektivní faktory poptávky cestovního ruchu:

- **objektivní faktory** – představují je životní úroveň, pracovní a životní prostředí, politické okolnosti, volný čas, očekávání, volné finanční prostředky a ostatní faktory
- **subjektivní faktory** – vznikají z psychologických důvodů a působí jako důsledek objektivních faktorů; mohou být racionální (promyšlená, rozumná rozhodnutí), např. osobní preference nebo podněty k cestování, nebo iracionální (móda, prestiž, rodinné vztahy).

Výše uvedené lze shrnout tak, že poptávka v cestovním ruchu je výsledkem působení různých faktorů, které jsou stěžejní pro rozhodnutí cestovat.

Není pochyb o tom, že poptávka cestovního ruchu je velice proměnlivá a vyžaduje neustálé sledování. Velmi přesně to vystihl Žuvela (1998), který popisuje poptávku cestovního ruchu těmito základními charakteristikami:

1. Zahrnuje především celkový počet potenciálních zahraničních a domácích turistů s dostatečnou kupní silou, kteří jsou připraveni použít část svých příjmů a utratit je za dovolenou v žádoucí turistické destinaci.
2. Objem poptávky je závislý na reálném důchodu turistů, kteří po uspokojení základních životních potřeb mohou určitou část příjmu vyčlenit na turistické účely a využít ji k maximalizaci uspokojení svých preferencí.
3. Poptávka cestovního ruchu ve světě neustále roste díky všeobecné prosperitě a kvalitě života, vytváří se v závislosti na cenách turistických produktů v globálním měřítku, cenové paritě ostatních statků a služeb a také hodnotě devizových kurzů.
4. Struktura turistické poptávky je určena mírou segmentace turistů podle různých kritérií: věk, pohlaví, povolání, úroveň příjmu, osobní preference atd. (rodiny s dětmi, mládež, důchodci, sportovci, badatelé, věřící apod.).
5. Poptávka cestovního ruchu, zejména v mezinárodním cestovním ruchu, je velmi citlivá na politické a ekonomické nepokoje, války, krize a bezpečnost.

2.6 Faktory ovlivňující cestovní ruch

Rozvoj moderního cestovního ruchu souvisí přímo s problémy celkového společenského a ekonomického rozvoje. Vukonić (1987) rozebírá různé jevy, které ovlivňují nebo v budoucnu ovlivní rozvoj cestovního ruchu a vyjmenovává názory různých autorů. Do deseti základních oblastí, ve kterých tkví problémy dnešního i budoucího života současného lidstva lze zahrnout: *podvýživu a hlad, překážky volného obchodu, nemoci, vzdělání, ženy a rozvoj, globální oteplování, pitnou vodu, politické konflikty a terorismus, znečištění životního prostředí.*

Struktura a vývoj cestovního ruchu je ovlivňována jeho vnějším prostředím, a to i přesto, že jsou faktory vnějšího prostředí cestovnímu ruchu nadřazené a přímo s ním nesouvisí, v různé

míře působí na nabídku a poptávku. **Vnější okolí cestovního ruchu**, které jej ovlivňují, dělí Gúčík (2010) na:

- politické prostředí
- ekonomické prostředí
- sociální prostředí
- kulturní prostředí
- technologické prostředí
- ekologické prostředí

Beránek (2013) se věnuje ekonomickým aspektům cestovního ruchu z hlediska vnějšího ekonomického prostředí a charakterizuje vlivy měnového kurzu, inflace, nezaměstnanosti nebo úrokové míry. Významný dopad na cestovní ruch má **ekonomické prostředí**, zejména ekonomický růst, který se projevuje růstem hrubého domácího produktu (HDP). Nežádoucí je vysoká **inflace** neboli pokles kupní síly peněz, jehož důsledkem je všeobecný růst cen. Zejména pro zahraniční cestovní ruch je důležitá **stabilita měny** a její apreciacie či depreciační. Oslabení měny zdražuje vycestování domácích obyvatel, ale je naopak výhodné pro zahraniční návštěvníky. Apreciační má opačný efekt, protože podporuje výjezdový cestovní ruch a omezuje (zdražuje) příjezdový cestovní ruch. Na cestovní ruch z ekonomického vnějšího prostředí působí i **nezaměstnanost** nebo výše úrokové míry.

Každá změna ve společnosti má pozitivní nebo negativní vliv na povahu nějakého jevu, zejména na trendy. Vzhledem ke specifčnosti trhu cestovního ruchu a prostorové barikádě mezi turistickou poptávkou a nabídkou vykazuje cestovní ruch velmi vysokou míru citlivosti vůči všem změnám, ať už vnitřním, či vnějším. Na druhou stranu se však dokáže relativně brzy přizpůsobit nově vzniklým situacím, a to v závislosti na jejich dopadech (Bartoluci, 2013). **Kvantitativní změny** způsobují změnu dynamiky růstu, stagnaci nebo pokles. **Kvalitativní změny** způsobují strukturální změnu uvnitř samotného cestovního ruchu. Krize, katastrofy a další nepředvídatelné události mají negativní vliv na cestovní ruch, a to zejména na turistické destinace, které jsou těmito událostmi ovlivněny. Aby bylo možné rozpoznat co nejvíce negativních dopadů na cestovní ruch, Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) systematizovala typy krizových událostí, se kterými se cestovní ruch setkává, ať už se jedná o technicko-technologické, politické nebo společenské události, infekční onemocnění,

ekonomické problémy, nebo nějakou formu znečištění životního prostředí a přírodních katastrof, jak je uvedeno v tabulce 2.

Tabulka 2 Krizové události v cestovním ruchu

Krizové události, kterým čelí cestovní ruch

Politické a sociální události	<ul style="list-style-type: none"> • teroristické útoky • občanské nepokoje a převraty • kriminální činnost, loupeže a únosy
Přírodní katastrofy a změny životního prostředí	<ul style="list-style-type: none"> • zemětřesení, sopečné erupce, tunami a další geologické procesy • povodně, požáry, hurikány, vichřice a jiné extrémní klimatické podmínky • únik ropy do moří a další formy znečištění životního prostředí způsobené bezohlednou lidskou činností
Ekonomické změny	<ul style="list-style-type: none"> • finanční/fiskální krize • ekonomická recese • prudké změny směnných kurzů předních světových měn
Nebezpečné infekční nemoci	<ul style="list-style-type: none"> • SARS, ptačí chřipka, prasečí chřipka a jiná současná infekční onemocnění • nemoc šílených krav a jiná onemocnění domácích zvířat ohrožující zdraví lidí • malárie, salmonela, cholera a další tradiční infekční nemoci
Technologické události	<ul style="list-style-type: none"> • dopravní katastrofy s velkým počtem obětí

Zdroj: UNWTO, 2011

Je všeobecně známé, že politická stabilita je v přímé korelaci s rozvojem cestovního ruchu, a i pouhé známky nestability v určité zemi často úplně vyloučí rozsáhlá území z mezinárodního trhu cestovního ruchu.

Tuto tezi potvrzuje i Gúčík (2010) a upozorňuje, že rozvoj cestovního ruchu je od začátku závislý na mírových zahraničních a hospodářských vztazích. V období hospodářské nestability a otevřeného vojenského konfliktu dochází k poklesu nejen zahraničního, ale i domácího cestovního ruchu. V období dlouhodobého vojenského konfliktu se hospodářství přeorientuje na vojenskou výrobu a dochází k omezení konečné spotřeby obyvatel, doprava se podřizuje vojenským zájmům apod. V těchto podmínkách se snižuje nejen počet návštěvníků v cestovním

ruchu, ale i rozsah spotřebovaných výdajů. V důsledku přímých vojenských operací cestovní ruch zaniká a bývá omezen i ve státech, které se přímo vojenského konfliktu neúčastní.

Podle Heskové (2011) je rozvoj cestovního ruchu ovlivňován politickým prostředím, které tvoří zejména mírové podmínky v jednotlivých státech a ve světě jako celku: „*Mír je nevyhnutelná podmínka rozvoje cestovního ruchu. Cestovnímu ruchu se nedaří v zemích, ve kterých jsou občanské nepokoje nebo je ohrožena bezpečnost turistů, jejich zdraví, případně majetek.*“ Další vážnou hrozbou pro cestovní ruch jsou přírodní katastrofy.

Bartolluci (2013) uvádí, že cestovní ruch se neustále přizpůsobuje, mění, přesouvá se do bezpečnějších oblastí, zpomaluje, ale nepřestává růst. Autor poukazuje na rezistenci cestovního ruchu vůči poklesu či stagnaci ve spojitosti s přírodními katastrofami: „*V roce 1980 černobylská katastrofa otřásla světem, protože to byla první globální hrozba pro lidstvo, a i přesto cestovní ruch nadále rostl. Od té doby se nepředvídatelné události ve světě zintenzivnily, ale nic, alespoň prozatím, nebylo schopno omezit lidskou potřebu cestovat.*“ (Bartolluci, 2013, s. 96).

Naopak Hesková (2006) v souvislosti s teroristickými útoky, novými neznámými chorobami a živelními pohromami varuje před nezájmem turistů a stagnující poptávkou projevující se v konečném důsledku zmrazením ekonomického rozvoje v daném regionu. Autorka také připomíná negativní dopady na cestovní ruch způsobené výskytem tehdy neznámé nemoci SARS, ptačí chřipky apod.: „*Vypuknutí nemoci typu žloutenky a kulhavky má vliv na pokles počtu příjezdů do konkrétních destinací v průměru o 5 %.*“ (Hesková, 2006).

3 Analytická část – Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu

3.1 Historie cestovního ruchu v Chorvatsku

Cestovní ruch dnešního Chorvatska má velmi dlouhou historii a jeho rozvoj, stejně jako v jiných zemích, provázely různé politické události, které měly na jeho vývoj velký vliv. Pro úplné pochopení rozvoje cestovního ruchu se však musíme vrátit do minulosti k jeho úplným počátkům. Vývojové etapy cestovního ruchu na území dnešního Chorvatska lze rozdělit do šesti fází (Vukonić, 2005):

1. **První fáze** – období před rozvojem cestovního ruchu
2. **Druhá fáze** – konec devatenáctého století neboli „fáze zvědavosti“
3. **Třetí fáze** – období od počátku dvacátého století do konce první světové války – „fáze uvědomění“
4. **Čtvrtá fáze** – období mezi dvěma světovými válkami neboli fáze „prvních úspěchů“
5. **Pátá fáze** – období po druhé světové válce neboli fáze intenzivního turistického rozvoje
6. **Šestá fáze** – období od roku 1991 do začátku 21. století neboli fáze zotavení a upevnění turistického života v Chorvatsku

Historie a tradice organizovaného cestovního ruchu v Chorvatsku je dlouhá přibližně sto padesát let. Hotel Villa Angiolina, který je považován za nejstarší turistický objekt, byl vybudován již před první světovou válkou v Opatiji a je spojován s úplným začátkem cestovního ruchu v Chorvatsku. Paolo Scarpa, jenž v roce 1844 koupil pozemek se skromným domkem, který přebudoval na překrásnou vilu, položil základní stavební kámen cestovního ruchu v Chorvatsku. Nicméně za úplný začátek a kolébkou organizovaného cestovního ruchu v Chorvatsku je považován rok 1868, kdy byl na ostrově Hvar založen turistický spolek pod názvem Hygijeničko društvo (opatijskakolajnica.hr).

Přibližně v roce 1850 začali lidé získávat povědomí o výhodách, které jim zahraniční návštěvníci přinášejí. Začala vznikat první stravovací zařízení a také první turistická místa – lázně na Jadranu. Nejdříve se cestovní ruch rozvíjel v kontinentální oblasti Chorvatska, v oblastech s množstvím minerálních pramenů, z nichž se postupně staly lázně. Teprve na konci devatenáctého století se zahraniční návštěvníci začali zajímat o přímořská města, ne však z důvodu letní dovolené, nýbrž v období zimních měsíců. Do Chorvatska vstoupil zahraniční

kapitál a začala se budovat železniční a silniční síť, taktéž byly zavedeny první parníkové linky na Jaderském moři. Právě v této době se otevřely první hotely, nejdříve v Opatiji (*Villa Angiolina*), Záhřebu, Samoboru, Zadaru, v Crikvenici (1894 otevřen hotel *Therapia*), Dubrovniku (1896 otevřen hotel *Imperial*), v této době byly napsány i první turistické průvodce. V roce 1892 se v Záhřebu začaly organizovat výzkumné cesty na Velebit a na pobřeží Jaderského moře. Přímořská města, zejména ta na Kvarneru, se stala středisky zdravotního cestovního ruchu. Na ostrově Hvar byl v roce 1868 založen turistický spolek Higieničko društvo a tento rok je obecně považován za začátek organizovaného cestovního ruchu v Chorvatsku (Vukonić, 2005).

Po první světové válce nabývá cestovní ruch na stále větším významu a dosahuje dynamického růstu. V roce 1926 bylo v zemi poprvé realizováno přes milion přenocování v turistických objektech a jen o tři roky později do Jugoslávie přijelo více zahraničních hostů nežli těch domácích. Více jak 80 % tvořili hosté z Rakouska, Německa, Itálie, Anglie, Československa a Maďarska. Toto meziválečné období je některými autory označováno jako období **relativně masové turistiky**. V této době byla také přijata úplně první legislativa týkající se cestovního ruchu a pohostinství. V prvních letech po druhé světové válce se cestovní ruch posunul do fáze masové turistiky a na území bývalé Jugoslávie byl zaznamenán velký nárůst domácích i zahraničních turistů (Jadrešić, 1985).

Právě Češi byli jedni z prvních turistů na Jadranu. Již v roce 1888 byl v Praze založen Klub českých turistů. Zvláštní pozornost věnoval od samého počátku slovanským zemím, především rakousko-uherské části slovanského jihu: slovinským Alpám, slovanské části jaderského pobřeží a Bosně a Hercegovině. První turistický zájezd do Dalmácie, Bosny a do Záhřebu se uskutečnil v dubnu 1897 (Rychlík a Perencević, 2007).

Rozvoj turismu samozřejmě nebyl vždy jednoduchý a měl i svá velmi těžká období. Po druhé světové válce Chorvatsko zaostávalo v příjmech z cestovního ruchu daleko za svojí konkurencí. Jinými slovy, kvalita nabídky upadala a tím také její hodnocení a poptávka. Identita Chorvatska jako turistické země byla omezena na minimum. Nově budované ubytovací kapacity byly obvykle kempy pro turisty s nižším příjmem, což přispělo k chápání Chorvatska jako levné turistické destinace zaostávající za ostatními evropskými zeměmi (Vukonić, 2005).

Tabulka 3 Turisté a přenocování na území Jugoslávie v letech 1952–1983

Turisté a přenocování na území Jugoslávie v letech 1952–1983 (v tisících)

Období	Turisté		Noclehy	
	Domáci	Zahraniční	Domáci	Zahraniční
1952	2652	2523	7213	6752
1962	5249	4007	22983	17713
1972	12942	7802	56244	30429
1976	15644	10072	68920	39552
1977	16587	10967	73488	44462
1978	18294	11909	83546	48680
1979	17645	11679	81499	48017
1980	18089	11679	87106	50128
1981	18741	12125	90508	50813
1982	18472	12516	88814	53234
1983	18790	12843	90649	55294

Zdroj: Jadrešić a kol., 1985

3.1.1 Občanská válka

Válka v zemích bývalé Jugoslávie bývá označována za nejhorší konflikt od ukončení druhé světové války. Pokles cestovního ruchu, který začal v druhé polovině 80. let vyvrcholil vojenskou agresí proti Chorvatsku, když ekonomicky úspěšnější republiky, Slovinsko a Chorvatsko, nesouhlasily s podporováním méně vyspělých oblastí Jugoslávské lidové federace. Dva dny poté, co Chorvatsko se Slovinskem formálně vyhlásily svoji nezávislost, došlo k napadení zemí jednotkami Jugoslávské lidové armády (Nigel, Mikulan, 2013).

Válečný konflikt se odehrával v letech 1991 až 1995 a uvrhl zemi do hospodářské krize, ze které se dlouho zotavovala. Nebezpečí a blokády dopravního spojení do pobřežních oblastí nastolily drastický útlum a cestovní ruch v zemi téměř neexistoval. Válečné útrapy vedly k úplné stagnaci až degradaci cestovního ruchu, hotely byly využívány jako útočiště uprchlíků a až na vzácné výjimky se již nikdy neobnovily. Ztráty z cestovního ruchu během osmi válečných a poválečných let se odhadují na 13 miliard dolarů (Mikačić, 1998). V tomto období

se počty příjezdů snížili o 69,3 %, zatímco počet přenocování klesl o 75 %. Válka vrátila chorvatský cestovní ruch na úroveň z 60. let (Vinko Vidučić, 2007).

Od roku 1996 do současnosti docházelo k dalším změnám a událostem, které ovlivnily cestovní ruch v Chorvatsku i ve světě:

- ekonomická krize
- vstup do Evropské unie
- nové turistické trendy
- rozvoj dopravní infrastruktury
- změny v zákonech
- pandemie covidu-19

3.1.2 Světová finanční a ekonomická krize

Ekonomická krize, která začala ve Spojených státech a rozšířila se do zbytku světa, byla jednou z největších v historii a její příčiny a důsledky jsou analyzovány dodnes. Téměř všechny západní země zaznamenaly prudký pokles HDP, ale intenzita trvání krize se v jednotlivých zemích lišily. Prudký pokles ekonomických aktivit snížil chorvatský národní produkt přibližně o 13 % a zotavování trvalo téměř šest let.

Tabulka 4 níže zachycuje příjezdy turistů ze zemí Evropské unie (EU) od roku 2008–2015. Po stagnaci v období let 2008–2010, k čemuž velkou měrou přispěla světová a finanční krize, se fyzické ukazatele v cestovním ruchu začaly zotavovat. Lze říci, že turismus v Chorvatsku v roce 2011 zaznamenává mírný růstový trend.

Tabulka 4 Příjezdy turistů ze zemí EU do Chorvatska v období 2008–2015

Příjezdy turistů ze zemí EU do Chorvatska v období 2008–2015 (v tisících)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Německo	1546	1580	1525	1661	1853	1933	2124
Itálie	1168	1200	1018	1150	1050	1017	1111
Slovinsko	1043	1013	1017	1100	1055	1067	1192
Rakousko	814	882	810	892	946	968	1120
Česká republika	623	807	606	638	647	652	696

Zdroj: <https://hrcak.srce.hr/en/file/270567>

3.1.3 Vstup do EU a jeho význam pro Chorvatsko

Dlouze očekávaný politický a ekonomický cíl Chorvatska byl naplněn v roce 2013, když se země stala právoplatným členem Evropské unie. Ačkoliv členství v EU nedokázalo okamžitě zlepšit ekonomiku země tak, jak se předpokládalo, pomohlo s propagací Chorvatska jako turistické destinace.

Peran v článku „*Co přinesla EU Chorvatsku*“, označil referendum o EU jako jednu z nejdůležitějších událostí v moderní historii Chorvatska (croatia-tourism.com, 2023). Kromě zlepšení pověsti země ve světě, přinesla Evropská unie značné množství finančních prostředků prostřednictvím evropských fondů. Vzhledem k tomu, že do Chorvatska přijíždí více než tři čtvrtiny zahraničních turistů, vstup do Evropské unie byl pro zemi nesmírně důležitý.

Pozitivní efekt vstupu do EU se projevil již v turistické sezóně 2013, která se ukázala jako velmi úspěšná s rekordním počtem přenocování (64,8 mil.) a příjezdů turistů (12,8 mil.), což je nárůst o více než 2 mil. přenocování ve srovnání s rokem 2012 (Galičić, 2015).

3.1.4 Dopad pandemie covidu-19 na cestovní ruch Chorvatska

V roce 2020 se vlivem pandemie covidu-19 cestovní ruch Chorvatska vrátil v čase o dvacet let zpět. Slogan „Chorvatsko plné života“, kterým se země prezentovala na mezinárodním trhu cestovního ruchu bohužel zdaleka nevystihl stav cestovního ruchu v roce 2020. Uzavírání hranic mezi zeměmi, karantény, cestovní omezení a provádění epidemiologických opatření s cílem zabránit šíření infekce negativně ovlivnily celkový příjezdový cestovní ruch Chorvatska. Níže byla zpracována tabulka 5 pro porovnání příjezdového cestovního ruchu v roce 2019 a 2020.

Tabulka 5 Příjezdy a noclehy turistů

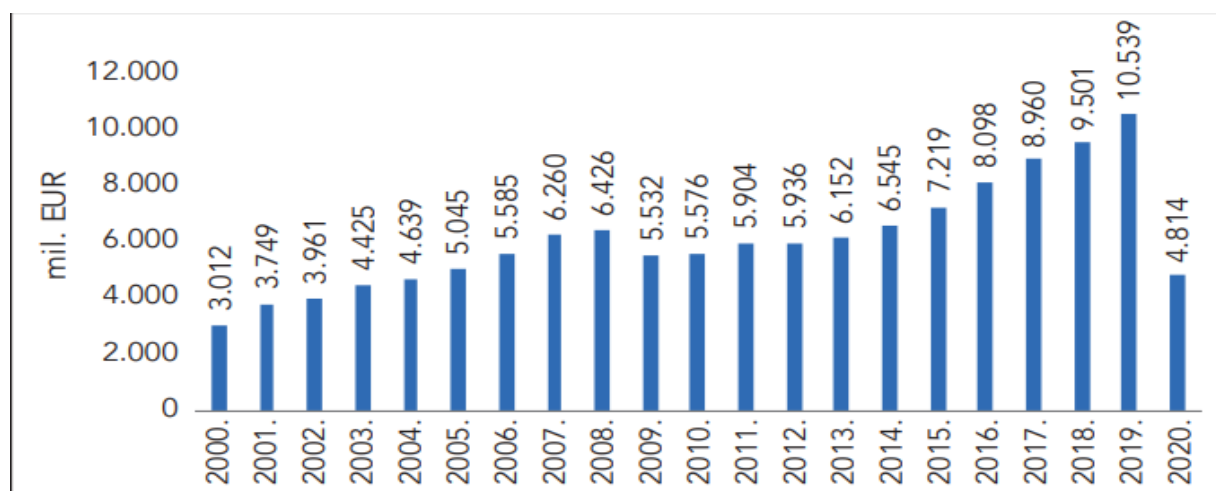
Příjezdy a noclehy turistů

Turisté	PŘÍJEZDY A NOCLEHY TURISTŮ			
	Příjezdy		Noclehy	
	2019	2020	2019	2020
Celkem	19 566 146	7 001 128	91 242 931	40 794 455
Domáci	2 212 658	1 455 849	7 095 300	5 415 391
Zahraniční	17 353 488	5 545 279	84 147 631	35 379 064

Zdroj: vlastní zpracování na základě dostupných dat z www.dzs.hr

V roce 2020 bylo v ubytovacích zařízeních realizováno zhruba 7,1 mil. příjezdů a 4 008 mil. přenocování, což je o 64,2 % méně příjezdů a o 55,3 % méně noclehů než v roce 2019. Tuzemští hosté v roce 2020 uskutečnili 1,5 mil. příjezdů a 5,4 mil. noclehů. Oproti roku 2019 se jedná o pokles příjezdů o 34,2 % a o pokles noclehů o 23,7 %. Zahraniční hosté v roce realizovali 5,5 mil. příjezdů a 35,4 mil. přenocování, což je oproti roku 2019 pokles o 68 % u příjezdů a o 58 % u noclehů.

Graf 1 Devizový příjem z cestovního ruchu

Zdroj: <https://hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2020-web6107a81e2f243.pdf>

Přestože nejsou příjmy z cestovního ruchu přímo úměrné počtu návštěvníků, z výše uvedeného grafu 1 je patrné, že v roce 2020 došlo vlivem pandemických opatření k výraznému propadu devizových příjmů z cestovního ruchu, jednalo se o pokles na úrovni 5,7 mil. eur. V předchozích obdobích jsou v grafu zřejmé poklesy a nárůsty devizových příjmů způsobené některými dalšími faktory, kterými práce zabývá podrobně níže v podkapitole 3.7, Vnější faktory ovlivňující cestovní ruch.

3.2 Obecné informace o Chorvatsku

Území současné Chorvatské republiky (*Republika Hrvatska*, tj. v doslovném překladu Republika Chorvatsko) se rozkládá na Balkánském poloostrově v jihovýchodní Evropě na území 56 594 km². Chorvatsko je středomořskou zemí sousedící se Slovinskem, Maďarskem, Srbskem, Bosnou a Hercegovinou, Černou horou a Itálií, se kterou je oddělena dlouhou mořskou hranicí. Jižní břehy jsou omývány Jaderským mořem, jehož pobřežní výsostní vody tvoří dalších 31 479 km². Pobřeží Jaderského moře je jedním z nejčlenitějších na světě a jeho délka je úctyhodných 6 278 km. Chorvatsku náleží celkem 1 244 ostrovů, útesů a hřebenů, z

nichž je pouze 50 trvale obydlených, a proto je Chorvatsko právem nazýváno zemí tisíce ostrovů.

Chorvatsko není typickou středomořskou zemí jako například Řecko, kontinentální část země spadá geograficky i kulturně ke střední Evropě a pobřeží Jaderského moře ke Středomoří. Vnitrozemí a pobřežní část jsou od sebe odděleny horským pásem, který bývá nazýván chorvatský práh nebo jadranská brána. V roce 2020 žilo v zemi 4,1 mil. obyvatel s průměrným osídlením 71,5 obyvatel na km², což je v porovnání s Českou republikou o polovinu méně, samozřejmě v poměru k rozměrům území obou zemí. Mezi pohořím Medvednica a řekou Sávou se rozkládá hlavní město Záhřeb, které je významným kulturním, ekonomickým a politickým centrem Chorvatska. Úředním jazykem je chorvatština, ale v různých regionech se lze setkat s mnoha nářečími (croatia.eu, 2022). Země je od roku 2013 členem Evropské unie a dále je zastoupena v institucích NATO, OSN, CEFTA, OBSE a Radě Evropy. V lednu 2023 Chorvatsko vstoupilo do schengenského prostoru a eurozóny.

3.2.1 Administrativní členění země

Chorvatské kraje označované jako župy jsou základní jednotky regionální samosprávy. Současné administrativně-územní členění bylo zavedeno v roce 1997, kdy došlo ke změně legislativy z roku 1992. V Chorvatsku je celkem 576 jednotek místní a regionální samosprávy:

- 555 jednotek místní samosprávy
- 428 obcí
- 127 měst

Hlavní město Záhřeb má zvláštní statut města a okresu. Kraj jako jednotka územního členění má v Chorvatsku dlouhou tradici (mpu.gov.hr, 2022).

Obrázek 2 Chorvatské županije (župy)

Zdroj: Zemlja i ljudi, Hrvatska.eu. Dostupné z : <https://croatia.eu/index.php?view=article&id=30&lang=1>

Legenda:

- I. Zagrebačka
- II. Krapinsko – Zagorska
- III. Sisačko – Maslovačka
- IV. Karlovačka
- V. Varaždinska
- VI. Koprivničko-Križevačka
- VII. Bjelovarsko-Bilogorska
- VIII. Primorsko-Goranska
- IX. Ličko-Senjska

- X. Virovitičko-Podravská
- XI. Požeško-Slavonská
- XII. Brodsko-Posavská
- XIII. Zadarská
- XIV. Osječko-Baranjská
- XV. Šibensko-Kninská
- XVI. Vukovarsko-Srijemska
- XVII. Splitsko-Dalmatinská
- XVIII. Istarská
- XIX. Dubrovačko-Neretvanská
- XX. Međimurská
- XXI. Grad Zagreb

3.2.2 Měna a vstup do eurozóny

Od roku 1993 je oficiální měnou země chorvatská kuna (HRK), která se dělí na 100 lip. Tento unikátní název má kořeny již ve středověku, kdy byl symbol kuny zvolen díky významné roli kuní kožešiny v měnové a fiskální politice Chorvatska. Historie názvu peněžní jednotky začala kožešinou kuny jako platebního prostředku, poté se kuna stala zúčtovací jednotkou, a nakonec penězi v moderním slova smyslu. Kožešina byla využívána k platbě daní zvaných kunovina a marturina ve středověké Slavonii, Přímoří a Dalmácii. Symbol kuny se na chorvatských mincích zvaných banovci objevil již v první polovině 13. století (croexpress.eu., 2022).

Chorvatsko jako nejmladší ze zemí Evropské unie se v roce 2013 vstupem do evropského společenství zavázalo k přijetí jednotné měny euro. Podle Chorvatské národní banky (Hrvatska narodna banka) zavedení eura zvýší konkurenceschopnost země v cestovním ruchu a pozitivně ovlivní jeho vývoj, protože 70 % příjmů z cestovního ruchu a 60 % z celkového počtu turistických noclehů přichází právě z eurozóny. Zavedení jednotné evropské měny může přispět k posílení mezinárodního obchodu a investic snížením transakčních nákladů a nákladů na převod měny, jakožto i k větší transparentnosti a snadnější srovnatelnosti cen (hnb.hr, 2022).

Dosavadní měna byla nahrazena eurem v lednu 2023, ale národní symbol kuny zůstal jako motiv na euromincích zachován. Na rozdíl od eurobankovek, které jsou ve všech členských

státech stejné, nese euromince a cent informace o zemi, která je vydala. Výběr motivů je důležitý zejména proto, že mince symbolizující Chorvatsko budou používány mimo jeho hranice (index.hr, 2022). Nedostatek brandingů na národní úrovni má za následek, že Chorvatsko si vybudovalo image krásné turistické destinace, ale již málo kdo ví, že je rodištěm Nikoly Tesly a zemi, která světu přinesla kravatu nebo kuličkové pero.

3.2.3 Klimatické podmínky a podnebí

V Chorvatsku převládá mírné podnebí, kdy se střídají všechna čtyři roční období. Podnebí lze rozdělit na kontinentální, horské a středomořské. Na pobřeží Jadranu jsou nejteplejšími měsíci červenec a srpen, kdy se teploty pohybují mezi 25 °C a 35 °C. Teplota moře v těchto měsících dosahuje až 28 °C. Déšť je v letním období velmi vzácný, proto právě tyto dva měsíce přitahují k chorvatským břehům největší počet turistů. Těm, kteří se chtějí vyhnout letní turistické špičce, lze k návštěvě země doporučit měsíce červen a září, kdy se průměrná teplota vzduchu pohybuje kolem 25 °C a moře mezi 20 °C až 25 °C. Koupání je možné rovněž v dubnu, v květnu, nebo dokonce v říjnu. V zimních měsících se teplota vzduchu pohybuje mezi 5 až 10 °C, průměrná teplota moře je 12 °C (hrvaska.net.vrijeme).

Středomořské klima je na pobřeží ovlivňováno místními větry. Nejznámějšími jsou Bura, Jugo a Maestral. **Bura** je specifický nárazový vítr, častější v zimních měsících, dokáže zvednout vlny až do výšky 2,5 m. Bura přichází z hor, cestu k moři si nachází skrz horské masivy a přináší studený a těžký vzduch. Je pro něj typické, že začne foukat znenadání, zpravidla se ohlašuje čepicí mraků, která ulpívá na vrcholcích vysokých pobřežních hor.

Jugo je teplý a vlažný vítr stejné rychlosti, který přichází od jihovýchodu. Jugo způsobuje pokles tlaku, vysokou vlhkost a déšť, který často doprovází bouře. Nepříznivě působí na psychiku člověka, může způsobovat úzkosti, deprese a bolest těla. Již v historii kriminalistiky je Jugo zmiňován jako polehčující okolnost a obranný argument pro ty, kteří spáchali nějaký zločin. Lidé často unikli trestu, pokud v den zločinu foukal silný Jugo (royaldubrovnik.com, 2023).

V Dubrovnické republice (13.–19. stol.) se taktéž nesměla v období řádění Juga činit důležitá rozhodnutí a dodnes je v Chorvatsku tento argument používán některými vysokými politickými představiteli. Chorvati mají rádi **Maestral**, denní termální vítr, který vane od moře směrem k pevnině a příjemně horka v letních měsících. Nejsilnější je v červenci a srpnu, což je způsobeno rozdílem teplot mezi mořem a pevninou. Maestral je nazýván „dobrým větrem“

a „přítelem námořníků“, zejména jachtařů. Oblíbený je i mezi vinaři, protože v letních měsících ochlazuje vinice na jižních svazích a zabraňuje tak výskytu chorob na hroznech (croatia.hr, 2022).

Obrázek 3 Střední měsíční teploty vzduchu v roce 2017 v °C

MĚSTO	LEDEN	ÚNOR	BŘEZEN	DUBEN	KVĚTEN	ČERVEN	ČERVENEC	SRPEN	ZÁŘÍ	ŘÍJEN	LISTOPAD	PROSINEC
DUBROVNIK	6,4	11,9	14,1	15,0	19,3	24,5	26,7	27,4	21,4	17,9	14,0	10,1
HVAR	5,7	11,3	13,5	14,8	19,7	25,2	26,9	27,8	21,3	17,5	13,2	10,3
MAKARSKA	6,0	11,1	13,8	14,9	19,7	25,5	26,9	27,7	21,1	17,4	13,1	10,0
MALI LOŠINJ	5,3	9,5	12,6	14,2	18,6	24,4	26,2	26,8	19,7	16,7	12,5	9,1
PULA	3,2	7,8	11,1	13,4	18,1	24,3	25,7	25,6	18,3	14,5	10,6	7,00
RIJEKA	2,8	7,7	12,2	13,4	18,0	23,8	25,1	26,4	17,7	15,1	10,4	7,00
SPLIT	7,6	8,2	10,5	13,9	18,7	22,5	25,4	24,9	21,4	16,9	12,3	8,9
ŠIBENIK	3,1	9,5	12,5	13,4	18,7	24,6	26,4	27,5	19,5	15,9	11,2	8,0
ZADAR	4,3	9,6	12,0	13,9	18,8	24,2	26,0	26,4	19,7	16,4	11,9	8,6
ZAGREB-GRİČ	-2,3	6,2	11,8	13,3	18,6	23,5	24,8	24,8	15,9	13,3	8,2	4,9

Zdroj: Státní hydrometeorologický ústav. Dostupné z: <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/analize-s-podrucja-turizma/turizam-u-brojkama>

3.2.4 Dopravní infrastruktura

Stav dopravní infrastruktury se za posledních deset let viditelně zlepšil, což se týká zejména výstavby nových dálnic. Krajské a místní komunikace jsou však díky nedostatečným investicím stále nevyhovující.

Silniční doprava

Význam silniční infrastruktury je pro Chorvatsko obrovský, nejen z hlediska cestovního ruchu, ale je také významným faktorem regionálního rozvoje. Do roku 2020 bylo postaveno zhruba 1 310 km dálnic, tedy 32 km na 100 000 obyvatel. Například Rakousko staví svou dálniční síť o délce 2 100 km více jak šedesát let a dnes má 24 km dálnic na 100 tis. obyvatel. Chorvatsko je tedy zemí s nejvyšším počtem vybudovaných km dálnic na obyvatele na světě (Novotny, 2020).

Silniční infrastruktura se v Chorvatsku začala budovat poměrně pozdě, počátkem 70. let byly na trase Záhřeb–Karlovac postaveny první úseky současné Dalmatiny. V této době již ostatní

evropské země disponovaly rozvinutou dálniční sítí. Investice do výstavby dálnic umožnily mnohem lepší spojení s hlavními zdrojovými trhy a výrazně zkrátily čas strávený na cestě. Poskytly tak turistům více času na prožití dovolené.

Z hlediska hustoty dálniční sítě patří Chorvatsko mezi nejvyspělejší země EU. Dálnice A1 s příznačným názvem Dalmatina je nejdelší chorvatskou dálnicí na trase Záhřeb–Split–Ploče, přičemž výstavba pokračuje dále do Dubrovníku.

Dálniční síť má celkem 11 dálnic s označením A1 až A11 s celkovou délkou 1 306 km a dělí se na tyto dálnice (huka.hr, 2022):

- dálnice (HAC): 918 km
- dálnice Rijeka: Zagreb (ARZ) – 187 km
- Bina – Istra: 141 km
- dálnice Záhřeb: Macelj (AZM) – 60 km

Na rozdíl od jiných forem dopravy nabízí dálnice mnohem vyšší kvalitu a úroveň služeb pro cestující, což výrazně ovlivňuje jejich spokojenost. Množství čerpacích stanic, restaurací nebo hotelů na dálničních trasách zcela jistě ovlivňuje volbu silniční dopravy jako primární pro příjezd do Chorvatska.

Autor Novotny (2020) však význam dálnice pro cestovní ruch rozporuje. Domnívá se, že výstavba nákladné dálniční sítě do turistických destinací Chorvatsku neprospěla, protože neměla racionální ekonomický základ a byla motivována mýtem o důležitosti cestovního ruchu pro ekonomický rozvoj země.

Letecká doprava

Země má celkem sedm mezinárodních letišť a dále letiště na ostrovech Mali Lošinj a Brač, která jsou využívána především během letní sezóny. Největší letiště Záhřeb jako jediné nabízí celoroční pravidelné linky. Letiště Split se nachází v městě Kaštěl Štafilić a je nejdůležitějším centrálním letištěm chorvatského pobřeží. Turisté směřující do Jižní Dalmácie využívají letiště v Dubrovníku, které je od roku 2021 letecky propojeno se Spojenými státy americkými. Pro velký zájem amerických turistů zahájily společnosti Delta a United Airlines přímé lety z New Yorku (croatianaviation.com, 2022). Dle počtu letišť ve vztahu k rozloze a poměru obyvatel je tak Chorvatsko jednou z nejvyspělejších zemí v Evropě.

Severní část Jadranu obsluhuje letiště Rijeka, která je v posledních letech stále oblíbenější pro svá nízkonákladová letecká spojení, která jsou častou volbou cestovatelů ze vzdálenějších míst. Návštěvníci, kteří chtějí prozkoumat Istrijský poloostrov, mohou využít letiště v Pule. Zadarské letiště v Severní Dalmácii se dočkalo oživení s příchodem nízkonákladových leteckých společností, především Ryanairu, který zde operuje od roku 2013. Méně známé letiště Osijek je jediným letišťem východního Chorvatska a obsluhuje zejména oblast Slavonie (putovnica.net, 2022).

Železniční doprava

Turisté ze zahraničí při příjezdu na chorvatské pobřeží využívají železnici velice zřídka, což by se dalo vysvětlit neuspokojivou dopravní obsluhou chorvatských drah. Hlavním důvodem marginální role železnice v přepravě turistů je však její konkurenční postavení na dopravním trhu. Klasická železnice totiž nemůže konkurovat silniční a letecké dopravě, proto ji turisté obcházejí a volí jinou, zpravidla rychlejší formu dopravy.

Chorvatská železniční síť je bohužel nerozvinutá a neefektivní. Její podíl na cestovním ruchu Chorvatska je zanedbatelný. Na druhou stranu je pravda, že společnost RegioJet s přímými vlaky na Jadran svou klientelu získala a těší se každoročně velkému zájmu. Během letní sezóny vypravuje denně vlak s kapacitou šesti set míst, během září a června pak jezdí spoj třikrát týdně (denik.cz, 2022).

Lodní doprava

Chorvatská námořní doprava má velký význam nejen pro rozvoj cestovního ruchu, ale i pro ekonomiku celé země. Vzhledem k délce chorvatského pobřeží a více než tisíci ostrovů je lodní doprava v Chorvatsku dobře rozvinutá. Ostrovy s pevninou mezi sebou spojuje velké množství trajektových lodí, klasických lodních linek a vysokorychlostních linek (katamarány). Nejvýznamněji se na cestovním ruchu podílí státní společnost **Jadrolinija**, která má v zemi dlouholetou tradici, jedná se o jednu s nejstarších chorvatských společností zabývajících se námořní dopravou (jadrolinija.hr, 2023).

Chorvatsko má celkem šest veřejných dopravních přístavů, které mají pro zemi velkou ekonomickou hodnotu. Jsou jimi Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče a Dubrovnik.

Tabulka 6 Způsob příjezdu turistů do Chorvatska

Způsob příjezdu turistů do Chorvatska

Dopravní prostředek (%)	Celkem	Pobřeží	Kontinentální oblast
Automobil	60,00	60,90	45,20
Automobil s obytným přívěsem	4,80	5,00	0,50
Karavan	6,60	6,80	2,90
Autobus	6,40	6,20	8,90
Motocykl	1,00	0,80	3,10
Kolo	0,10	0,10	0,20
Letadlo	20,00	19,00	37,40
Loď nebo trajekt	0,70	0,70	0,00
Jachta nebo plachetnice	0,30	0,30	0,10
Ostatní	0,20	0,10	1,70

Zdroj: Průzkum TOMAS Hrvatska, 2019. Dostupné z:
<https://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

3.2.5 Ubytování

Chorvatsko disponuje poměrně širokou nabídkou ubytovacích zařízení různých druhů a cenových kategorií. Největší ubytovací kapacitu poskytuje tzv. **ubytování v soukromí**. Každoročně zde stoupá počet soukromých apartmánů, vil a prázdninových domů. Cestovní ruch je zde jednou z nejvýnosnějších aktivit a pro mnoho obyvatel je zdrojem vylepšení domácího rozpočtu. Mnozí se dokonce během sezóny stěhují ze svých domů a dočasně bydlí u rodičů nebo na jiných místech, aby mohli svou nemovitost pronajmout turistům.

V rámci ubytování v soukromí lze v Chorvatsku nalézt mnoho typů ubytovacích objektů, od pokoje, apartmánu, studio apartmánu, prázdninového domu neboli kući za odmor až po kempy nebo dnes velmi populární robinsoniády.

Cestovní ruch v segmentu ubytování v soukromí je z hlediska podílu ke struktuře „turistických lůžek“ dominantní a do značné míry definuje pozici na trhu a další rozvoj cestovního ruchu Chorvatska.

Tabulka 7 Ubytovací kapacity Chorvatska v roce 2021

Ubytovací kapacity Chorvatska v roce 2021

UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ	POČET LŮŽEK
Ubytování v soukromí	656 650
Hotely	165 102
Kempy	263 961

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z Eurostat, 2022

Hotely

Úspěšnou turistickou sezónu 2021 ukončilo Chorvatsko s celkovým počtem 693 hotelů. Ačkoliv se oproti minulosti počet pětihvězdičkových hotelů zvýšil, stále jich v porovnání s ostatními kategoriemi není dostatek. Právě hotely vyšší úrovně, pohodlné a vytápěné, by mohly přispět k prodloužení turistické sezóny.

Tabulka 8 Počet hotelů podle kategorií

kategorie	2020	2021
*****	45	49
*****	284	331
***	266	281
**	30	31
Hotely celkem	625	693

Zdroj: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf

Kempy

Kempování je dnes v Chorvatsku populárnější než kdy jindy. Některé chorvatské kempy nabízí atmosféru, kterou lze přirovnat k pobytu ve vyhlášených hotelech. Většina z nich má obchody, restaurace a jiné služby přímo v areálu. Pro turisty cestující v obytných vozech jsou dobrou volbou rodinné kempy (minikempy) o kapacitě do 200 osob. Rodinné kempy jsou rozmístěny podél celého pobřeží, převážně v Dalmácii. Nabízí intimnější atmosféru, protože se většinou nachází na soukromém pozemku nebo zahradě, zpravidla několik metrů od moře (camping.hr, 2023).

3.3 Druhy cestovního ruchu Chorvatska

Každá turistická země vlastní specifické zdroje, z nichž vychází různé formy a druhy cestovního ruchu. V Chorvatsku dominuje **rekreační cestovní ruch** (odmorištno-kupališni turizam), který vyplývá z hlavního přírodního zdroje – Jaderského moře. Rekreační cestovní ruch v zemi tvoří více než 90 % celkového cestovního ruchu a je nejdůležitějším produktem Chorvatska na mezinárodním trhu cestovního ruchu. Jeho největší slabinou je sezónnost, protože trvá zpravidla od začátku června do konce září. Bohužel, všechny dosavadní aktivity ke snížení a překonání sezónnosti bohužel nepřispěly k jeho časovému rozptylu, a proto je nezbytné rozvíjet i další formy cestovního ruchu s doplňkovou funkcí, které by pomohly tento sezónní charakter snížit (Bartoluci, 2013).

Velmi populární se v Chorvatsku stává **ekoturismus**, který je založen na rostoucím zájmu o přírodní prostředí, jeho ochranu a umožňuje rozvoj zejména méně rozvinutým oblastem. Vidučić (2007) rozlišuje pouze dva typy ekoturistů: „*Malé skupiny, které tráví celou dovolenou v ekologicky chráněné oblasti a plážové hosty, kteří vyjíždí na krátké výlety do přírody.*“ Národní parky a četné chráněné oblasti jsou tedy ideální pro rozvoj ekologického cestovního ruchu.

Zejména v kontinentálním Chorvatsku se těší rozkvětu **zdravotní cestovní ruch**, který je reakcí na růst zdravotního uvědomění lidí a snahy preventivně ovlivňovat své zdraví. Světová zdravotní organizace definovala pojem zdraví již v roce 1948. Jak uvádí Bartoluci (2013): „*Zdraví neznamená pouze nepřítomnost nemoci a vyčerpání, ale také celkovou fyzickou, duševní a sociální pohodu.*“

Jaderské moře, vysoká kvalita vzduchu, termální prameny a příjemné klima, to jsou jen některé z mimořádně příznivých podmínek pro rozvoj cestovního ruchu. Již v 19. století se na území dnešního Chorvatska začala rozvíjet místa po vzoru francouzských Vichy nebo Karlových Varů. Lázeňská centra začala vznikat v kontinentální části země, především díky bohatým nalezištím léčivého bahna a termálních pramenů. Zdravotní cestovní ruch znamená pro Chorvatsko velký potenciál, protože nesouvisí s hlavní sezónou. Jadrešić (2001) jej díky tomu nazval „*antisezónním*“. Mezi nejvýznamnější střediska zdravotního cestovního ruchu patří Krapinske a Varaždinské toplice, Lipik, lázně Daruvar nebo Tuheljske toplice.

Ve srovnání s klasickým prázdninovým cestovním ruchem nabízí relativně vysokou konkurenceschopnost a rozpoznatelnost **nautický cestovní ruch**. Vzhledem ke své popularitě

pro zahraniční investory je nautický cestovní ruch považován za jeden ze strategických cílů rozvoje chorvatského turismu a ekonomiky obecně. Jadrešić (2001) definuje nautický cestovní ruch jako souhrn vztahů a služeb vyplývajících z plavby a pobytu domácích a zahraničních turistů na moři a vodě, organizovaných jimi samotnými nebo jinými. Je představován plavbami za odpočinkem, zábavou a relaxací. Podle zákona o cestovním ruchu je nautika plavbou a pobytem turistů-námořníka na plavebních objektech, jakožto i pobytem v přístavech námořní turistiky (uoz.hr, 2023).

Rozvoj nautického cestovního ruchu v Chorvatsku podpořili zahraniční námořníci, kteří na svých plavidlech přijížděli do malých turistických přístavů. Tyto přístavy neposkytovaly turistům uspokojivý komfort z hlediska technického vybavení a kvalifikovaného personálu. Vzhledem k tomu, že neexistovala žádná právní norma upravující námořní turistiku, rozvíjela se tato forma cestovního ruchu spontánně pod vlivem rostoucí poptávky. Svou legitimitu získala až teprve na počátku 80. let minulého století, kdy došlo k liberalizaci předpisů souvisejících s povolením vjezdu zahraničních jachet do chorvatských přístavů. Nautický cestovní ruch má pro Chorvatsko nesmírný význam, protože vykazuje vyšší průměrnou spotřebu turistů (námořníků) oproti běžným turistům, iniciuje rozvoj řady hospodářských odvětví a řemesel a v neposlední řadě zvyšuje hodnotu objektů umístěných v blízkosti přístavů. Praxe ukazuje, že hotely a restaurace v přístavech dosahují vyšších tržeb (Bartoluci a Čavlek, 2007).

Prozíravě a strategicky se Chorvatsko zachovalo v 80. letech 20. století, když ve svých vodách zahájilo systematickou výstavbu marín. Vytvořením tehdejší organizace známé veřejnosti jako ACY, dnešní Adriatic Croatia International Club d. d., se podařilo vytvořit námořní produkt s respektovanou značkou, který zasáhl velký segment spotřebitelů západního trhu (Poljanec, 2011).

Přestože je **venkovský (rurální) cestovní ruch** stále ve stínu nautického cestovního ruchu a Jaderského moře, v poslední době se mu dostává stále větší pozornosti. Venkovská oblast Chorvatska zabírá okolo 93 % jeho plochy, což představuje obrovský potenciál pro rozvoj venkovského turismu (Demonja, 2010). Rurální cestovní ruch se začal rozvíjet po občanské válce (1991–1995) v souvislosti s propagací kontinentálního cestovního ruchu a později jako esenciální faktor rozvoje venkovských oblastí. Podle rozmanitosti přírodních zdrojů, venkovské architektury a zvyků lze v Chorvatsku rozlišit sedm venkovských oblastí: Slavonija

Branja a Srijem, Zagorje, Prigorje, Medimurje, Podravina; Posavina, Pokuplje, Moslavina; Gorski kotar a Žumberak; Lika a Kordun; Istrie a Primorje; Dalmácie.

Rurální cestovní ruch je založen na prvcích tradiční venkovské identity. Nabízí ubytování v tradičních kamenných a dřevěných domech vybavených tradičním nábytkem, turistům je servírováno jídlo připravené z potravin vyrobených podle tradičních postupů. Navíc může nabídnout zábavu, sport a rekreaci v přírodním prostředí nebo upomínkové předměty ze sortimentu výrobků tradičních řemesel (Ružić a Demonja, 2013).

Kromě zmíněných druhů cestovního ruchu Chorvatsko vyvíjí a nabízí i další formy, jako je cestovní ruch kongresový, lovecký, rybářský, manifestační nebo gastronomický.

3.4 Rozvoj cestovního ruchu na Jadranu a v kontinentálním Chorvatsku

Je zapotřebí připomenout, že Chorvatsko svou výhodnou geografickou polohou a rozmanitostí přírodních zdrojů konkuruje mnohým turistickým zemím. Zvláštní komparativní výhodou jsou přírodní zdroje, které jsou prostorově rozmístěny do tří turisticky podstatně odlišných regionů a zároveň se odlišují svým vzhledem, charakteristikami i vlastnostmi. Tyto oblasti tedy mohou rozvíjet svoje specifické portfolio rekreačních aktivit.

Na základě přírodních a antropogenních charakteristik lze území Chorvatské republiky regionálně rozdělit do třech turistických makro-regionálních celků: **oblast Jaderského moře, horská oblast a panonsko-peripanonská oblast**, které tvoří **kontinentální Chorvatsko**.

Rozvoj cestovního ruchu přímořského Chorvatska nebyl bohužel se stejnou intenzitou následován jeho kontinentální částí. V několika posledních desetiletích měla oblast Jaderského moře absolutní výhodu v rozvoji cestovního ruchu, což potvrzuje i řada ukazatelů, kterými jsou počet ubytovacích jednotek, počet přenocování, délka pobytu, průměrná denní útrata nebo finanční výsledky v jednotlivých oblastech. Ubytovací kapacity představují možnost tvorby, formování a realizace turistické nabídky (Vizjak, 1995).

Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Chorvatsku nejsou zdaleka plně využity. Přímořská oblast již dosáhla určité úrovně, kdy je rozhodující kvalita ubytovacích kapacit až po strukturu turistického produktu, který je již ve fázi plné zralosti. Oproti tomu kontinentální oblast (s výjimkou Záhřebu a větších měst) tak uspokojivé kvality a výsledky nedosahuje. V Chorvatsku je cestovní ruch tradičně rozvíjen v jeho pobřežním pásmu, které zahrnuje sedm regionů (žup) podél Jaderského moře. Přestože oblast Jaderského moře zabírá méně než

polovinu celkového území (45 %), právě zde se uskutečňuje 98 % celkového turistického ruchu. V přímořské oblasti je realizován zejména rekreační cestovní ruch „slunce a moře“, který je zaměřen na letní turistickou sezónu. V kontinentální části Chorvatska, která zahrnuje 13 regionů (žup) a hlavní město Záhřeb, se uskutečňují pouze 2 % z celkového cestovního ruchu (Bartoluci a kol., 2015).

3.4.1 Turistická oblast kontinentálního Chorvatska

Počínaje přírodou, kulturním dědictvím přes sportovní a zdravotnická zařízení až po gastronomické a kulturně-zábavní akce má kontinentální Chorvatsko veškeré předpoklady pro vytvoření konkurenceschopné turistické nabídky. Oblast k tomu má velký a dosud nevyužitý potenciál, třebaže se dosavadní vývoj jevil jako relativně pomalý. Otázkou však je, zda může chorvatský cestovní ruch rozvíjet celoroční nabídku: *„Nejenže může, ale musí. Výsledky cestovního ruchu by neměly záviset na počasí, slunci a moři. Měly by vycházet z nabídky, která je pro hosty atraktivní během celého roku a nevztahuje se pouze na pobřežní část země.“* (n1info.hr, 2023).

Kontinentální Chorvatsko se skládá ze dvou turisticky zajímavých celků. První je panonsko-peripanonský turistický makroregion, oblast nížin s rozvinutým venkovským a zdravotním cestovním ruchem. Nejčastěji je do tohoto celku řazeno střední Chorvatsko, Záhřeb a jeho okolí, Slavonije a Baranja. Tato oblast nabízí bohaté zdroje radioaktivních vod, termálních pramenů a dalších léčivých vod, které obecně příznivě působí na zdraví člověka.

K nejnámějším lázeňským místům patří Krapinske toplice, Varaždinske toplice Stubičke toplice a therme Tuhelj. Přestože turistické atrakce a přírodní zdroje jsou zde relativně skromné, má tato oblast určité komparativní výhody v rozvoji rekreačních aktivit a cestovního ruchu obecně. Nachází se zde největší chorvatská města s velkým bohatstvím antropogenních turistických zdrojů vysoké atraktivity (Bartoluci a Čavlek, 2007). Neméně významná je řada manifestačních akcí, které jsou s touto oblastí tradičně spojovány, patří k nim adventní trhy v Záhřebu, Léto na zámku Oršić, Osiecké kulturní léto, Karlovački festival piva, Vukovarský filmový festival a další. Dalším turistickým makroregionem je hornatá oblast s jezery, jeskyněmi a řekami, která nabízí výborné podmínky pro rybolov, turistiku, lov, lyžování, gastronomii, ekoturismus atd.

Tento nesmírně půvabný a rozmanitý region ležící neprávem ve stínu Jaderského moře má velký potenciál získat značný počet návštěvníků a podnítit rozvoj mnoha druhů a forem

cestovního ruchu. Tato horská oblast je nejužší částí Dinárských hor a je tedy výbornou spojnici mezi vnitrozemím a Jadranem. Právě tudy prochází nejdůležitější silniční a železniční komunikace spojující nejen střední a panonské Chorvatsko s Jadranem, ale také střední a východní Evropu. Jde o jednu z nejvýznamnějších evropských turistických tras, což poskytuje podmínky zejména pro tranzitní cestovní ruch.

Vládní autority a úřady již roky mluví o nutnosti posílení kontinentálního cestovního ruchu jako o jedné z priorit státní politiky. Rozvojová zpráva Ministerstva cestovního ruchu uvádí, že posílení turismu v kontinentálních oblastech je výjimečnou šancí pro rozvoj venkovských oblastí Chorvatska, zlepšení hospodářského rozvoje a propagaci země jako ucelené turistické destinace (mint.gov.hr, 2023).

Ve skutečnosti však kromě Záhřebu a Plitvických jezer cestovní ruch v kontinentálním Chorvatsku neexistuje. Nabídky není málo, jak bylo již zmíněno, ale nedostatek strategického plánování vede k nevyužití stávajícího či možného potenciálu.

Ubytovací kapacity a počty turistů kontinentálního Chorvatska

V následující tabulce 9 jsou uvedeny ubytovací kapacity a počty turistů v kontinentální části Chorvatska. Jedná se o poslední dostupné údaje za rok 2021. Jak je z tabulky 9 patrné, největší ubytovací kapacitou disponuje hlavní město Záhřeb a následuje župa Karlovačka. V příjezdech turistů má prvenství chorvatská metropole, která eviduje 634 000 turistických příjezdů, a na druhém místě Karlovački region s 220 000 příjezdy. Úspěšným turistickým regionem je Krapinsko-zagorská oblast, kterou v roce 2020 navštívilo 151 000 turistů, a to i přesto, že nedisponuje tak vysokým počtem ubytovacích kapacit jako například Karlovački region.

Město Krapina se nachází nedaleko hraničního přechodu Macelj a je to jedno z nejvýznamnějších světových nalezišť pozůstatků neandrtálského člověka na světě (chorvatsko.cz, 2023). Důvodem vysoké návštěvnosti tohoto regionu může být právě Muzeum neandrtálců, lázně Krapinske Toplice a v neposlední řadě blízkost dálnice a hraničního přechodu, což by mohlo vést k úvaze, že cestovatelé využívají tuto oblast jako tranzitní přestávku při cestě na Jadran. Ana Vizjak (1995) ve svém článku uvádí, že kontinentální cestovní ruch si trvale více či méně zachová tranzitní charakter, měl by však usilovat o převzetí určitých prvků stacionárního cestovního ruchu. Pro dosažení zmíněného je zapotřebí u silnic vybudovat turistické objekty, které svým vzhledem a náplní přivábí projíždějící turisty a zdrží je v této oblasti alespoň jeden nebo dva dny. Všechny regiony zaznamenaly oproti roku 2020

téměř 50% nárůst turistů, příčinou je zcela jistě pandemie covidu-19, kterou byl cestovní ruch v roce 2020 narušen.

Tabulka 9 Ubytovací kapacity a počet turistů v kontinentálním Chorvatsku

OBLAST	POČET LŮŽEK		INDEX	PŘÍJEZDY TURISTŮ (v tisících)		INDEXS
	2020.	2021.	21./20.	2020.	2021.	21./22
Zagrebačka	3.024	2.907	96,13	42	79	188,1
Krapinsko-zagorska	3.316	3.259	98,28	89	151	169,7
Sisačko-moslavačka	1.237	1.270	102,67	13	13	100,0
Karlovačka	8.607	14.183	164,78	102	220	215,7
Varaždinska	3.377	4.170	123,48	45	72	160,0
Koprivničko-križevačka	946	1.010	106,77	7	13	185,7
Bjelovarsko-bilogorska	1.051	964	91,72	10	15	150,0
Virovitičko-podravská	920	944	102,61	7	10	142,9
Požeško-slavonska	1.074	1.180	109,87	9	15	166,7
Brodsko-posavska	1.084	1.098	101,29	15	25	166,7
Osječko-baranska	3.502	3.542	101,14	43	75	174,4
Vukovarsko-srjemska	2.105	2.331	110,74	29	36	124,1
Medimurska	1.706	1.922	112,66	39	64	164,1
Zagreb	22.096	19.071	86,31	342	634	185,4
CELKEM	54.045	57.851	1508,45	792	1.422	2293,5

Zdroj: HTZ TUB HR, 2021.pdf. Turizam u brojkama, Business HTZ

Atrakce kontinentálního Chorvatska

Geografické podmínky země a míra atraktivity přírodních zdrojů jsou jedním z nejdůležitějších faktorů při nasměrování turistů do konkrétní destinace. Všechny ostatní činitele, které ovlivňují turistickou nabídku (politické, dopravní, organizační atd.), se mohou v čase měnit a zlepšovat, ale stupeň atraktivity přírodních zdrojů je trvalá a neměnná.

Gorski kotar

Gorski kotar, pozoruhodná oblast zalesněných hor s jedinečnou florou a faunou, je velmi přitažlivým turistickým cílem pro milovníky turistiky a outdoorových aktivit. Své návštěvníky ohromí nedotčenou přírodní krásou a fascinující krajinou. Jako součást Primorsko-goranské župy doslova rozděluje chorvatské území na vnitrozemí a přímořský jih, přičemž si bere to nejlepší z obou světů. Dominantou Gorského kotaru je horský masiv *Risnjak* v pásmu Dinárských hor, který byl v roce 1953 vyhlášen národním parkem a chráněnou krajinnou oblastí. Největší město regionu *Delnice* je nejvýše položeným městem v Chorvatsku a je skvělým místem pro cyklisty a turisty, kteří chtějí prozkoumat region. Projížděčkám na loďkách, kanoistice, a dokonce i windsurfingu se mohou návštěvníci věnovat v obci *Fužine*, oblasti s nejvyšším počtem ročních srážek v Chorvatsku.

Gorski kotar je mimořádně oblíbený i v zimních měsících, nachází se zde zimní středisko *Begovo Razdolje* a lyžařské centrum *Bjelolasica*. Horské hřebeny, soutěsky, jeskyně a bohatá loviště přitahují alpinisty i pěší turisty, v zimě přijíždí milovníci lyžování a zimních sportů. Oblast Gorského kotaru má obrovský potenciál stát se ekoturistickou destinací Chorvatska, přičemž kromě přírodních atrakcí nabízí i výbornou dopravní polohu a množství zajímavých ubytovacích kapacit (gorskikotar.hr, 2023).

Lika

Jen několik kilometrů od Jaderského moře se ve vnitrozemí rozprostírají rozlehlé zelené plochy horské oblasti *Lika*. Lika je největším a současně nejméně osídleným chorvatským regionem. Geograficky je Lika ohraničena hřebeny *Velebitu*, pohořím *Plješevica*, *Malá Kapela* a *Velká Kapela*. Nejznámější turistickou atrakcí oblasti je národní park *Plitvická jezera*, který byl v roce 1979 zařazen na seznam UNESCO jako jedna z prvních památek na světě. Jedná se o dechberoucí přírodní fenomén známý travertinovými vodopády a šestnácti kaskádovými jezírky. Dalším unikátním národním parkem je *Severní Velebit*, který je specifický vlivem tří různých podnebí. Třetím z celkově osmi národních parků Chorvatska je *Paklenica*, známá mimo jiné jako evropské lezecké centrum s téměř čtyřmi sty cestami různé obtížnosti a délky.

Lika byla v roce 2020 zařazena mezinárodní organizací Global Green Destination na seznam TOP 100 světových zelených udržitelných destinací a své místo si drží i nadále (lika-destination.hr, 2023).

Tento okouzující kraj je také rodištěm jednoho z největších světových vynálezců Nikoly Tesly, jehož muzeum bylo otevřeno v obci Smiljan ke 150. výročí jeho narození. Tento turistický region je ideálním místem pro kanoistiku, cyklistiku, horolezectví nebo pěší turistiku, ale je také jedním z nejvýznamnějších dopravních uzlů v Chorvatsku. Právě tudy prochází dálnice Záhřeb–Split, a i přes svou tranzitní polohu je Lika stále oblíbenějším cílem návštěvníků hledajících rozmanité formy rekreace (croatia.hr, 2023).

Ilok

Ilok je malebné chorvatské městečko v oblasti Slavonie, známé pod přezdívkami malý Dubrovnik nebo Dubrovnik východu. Ilok je vyhlášenou vinařskou oblastí, nachází se zde mnoho krásných vinic a milovníci vína mohou navštívit místní vinařské muzeum. Jednou z nejvýznamnějších památek Iloku je ilocká pevnost, ze které se naskýtá překrásný pohled na řeku Dunaj. Na své si v Iloku přijdou i golfisté, protože v blízkosti města se nachází několik golfových hřišť. Ilok je ideální destinací k aktivnímu odpočinku, pro pěší túry, cyklistiku, degustaci vín nebo rybaření (objevchorvatsko.cz, 2023).

Ilok má základní infrastrukturu pro rozvoj cestovního ruchu, včetně několika restaurací a hotelů střední kategorie. Místo turistické expanze však bohužel zažil vlnu emigrace a je charakteristickým příkladem kontinentálního cestovního ruchu, který nemůže uspět bez silné a systematické státní podpory s důrazem na propagaci kontinentálních destinací v zahraničí (plavakamenica.hr, 2023).

Baranja

Oblast *Baranja*, ohraničená řekami Drávou a Dunajem, je jedním z nejvíce fascinujících chorvatských regionů a kolébkou rurálního turismu. Portál Kult plave kamenice (plavakamenica.hr, 2023) popisuje Baranju jako autenticky divoký, přesto dostupný a bezpečný kraj. Tento východní region země je často turisty přijíždějícími do Chorvatska přehlížen, přestože má co nabídnout.

Kopački Rit je jedním z největších mokřadů oblasti a patří k nejzachovalejším přírodním rezervacím ptačího světa, ryb a divé zvěře v Evropě. Přírodní park byl doporučen k zápisu na seznam světového dědictví UNESCO a má veškeré předpoklady stát se stejně populární

turistickou atrakcí, jako jsou Plitvická jezera. Baranja nabízí hostům ubytování v malých rodinných penzionech, které vytvářejí idylickou vesnickou atmosféru, na druhé straně v oblasti nenajdeme hotel s větší ubytovací kapacitou (plavakamenica.hr, 2023).

3.4.2 Turistická oblast Jaderského moře

Tento atraktivní turistický region je oblastí ostrovů, pobřeží a středomořského vnitrozemí. Oblast Jaderského moře je nejnavštěvovanější destinací v Chorvatsku a na rozdíl od vnitrozemí vyniká ve všech důležitých ukazatelích. Samozřejmě i zde jsou určitá omezení v rozvoji cestovního ruchu. Přítomnost horských masivů podél pobřeží je vážnou výzvou pro výstavbu moderních dopravních cest, úzké serpentinové silnice jsou slabou stránkou přímořských letovisek. Trajektová a lodní doprava vzhledem k nízké kapacitě a stáří lodí zdaleka nedosahuje stupně efektivního spojení s ostrovy.

Negativem oblasti je problém mnoha ostrovů a pobřežních sídel se zásobováním pitnou vodou, zastaralé či úplně chybějící kanalizační sítě nebo organizační problémy týkající se zdravotní péče. Hrozbou pro cestovní ruch na Jadranu je neplánovaná výstavba rekreačních zařízení a neprofesionální přístup, který nezohledňuje možné nasycení tohoto ekologicky citlivého prostoru: *„Žádné lidské umění nemůže vytvořit takovou krásu jako největší umělec – příroda, která jako zázrakem stvořila všechna bohatství a krásy právě na chorvatském pobřeží, a to v takové hojnosti, že se člověku nad touto nádherou zastaví dech.“* (Nazor a Žilić, 1997).

Ubytovací kapacity a počty turistů oblasti Jaderského moře

Ubytovací kapacity a příjezdy turistů pozorované v letech 2020 a 2021 jsou uvedeny v tabulce 10. Jak již bylo řečeno, ubytovací kapacita na Jadranu je mnohem větší než v kontinentálním Chorvatsku. Největší ubytovací kapacitu má oblast Istrie, přesně 291 130 lůžek, za ní následuje Splitsko-dalmatinská župa s 219 447 lůžky a dále Primorsko-goranská župa se 184 438 lůžky. Je zajímavé, že oproti roku 2020 vzrostl v roce 2021 počet lůžek ve všech krajích. Nabízí se úvaha, že někteří poskytovatelé ubytovacích služeb se v roce 2020 rozhodli z důvodu pandemie covidu-19 přerušit podnikatelskou činnost a vyčkávali do roku 2021 na její odeznění.

Tabulka 10 Ubytovací kapacity a příjezdy turistů v letech 2020 a 2021

OBLAST	POČET LŮŽEK		PŘÍJEZDY TURISTŮ (v tisících)				INDEX
	2020	2021	21/20	2019	2020	2021	21/22
Primorsko-goranska	179.722	184.438	102,62	2.966	1.323	2.212	167,2
Ličko-senjska	37.103	39.193	105,63	8.21	267	484	181,3
Zadarska	137.365	140.267	102,11	1.752	800	1.299	162,4
Šibensko-kninska	75.542	78.288	103,64	1.009	400	705	176,3
Splitsko-dalmatinska	211.660	219.447	103,68	3.657	1.223	2.309	188,8
Istarska	281.799	291.130	103,31	4.482	1.736	3372	194,2
Dubrovačko-neretvanska	71.873	76.030	105,78	2.237	455	967	212,5

Zdroj: https://www.htz.hr/sites/default/files/2021-06/HTZ%20TUB%20HR_%202020_0.pdf

Atrakce oblasti Jaderského moře

Oblast Jaderského moře se může pochlubit opravdu velkým množstvím atraktivních lokalit a atrakcí, z nichž jsou některé světově proslulé. Jednou takovou je římský *Amfiteátr v Pule*, jedna z nejstarších kulturně-historických památek v Chorvatsku, která byl postavena v prvním století. Jedná se o nejzachovalejší a nejvýznamnější památku římského stavitelství v zemi. Aréna původně sloužila ke gladiátorským zápasům a pořádání rytířských her. Dnes je amfiteátr využíván k různým kulturním událostem, je zde pořádán například známý pulský festival a další letní akce pod širým nebem.

Chorvatské město Zadar se ve světě proslavilo svou jedinečnou památkou, *Mořskými varhanami (Morske orgulje)*. Jak již název napovídá, tato unikátní stavba je kombinací přírody a hudebního nástroje. Mořské varhany jsou speciálně navržené kamenné schody vedoucí přímo do moře. Uvnitř schodiště je sestava píšťal a trubek, které s každou příchozí mořskou vlnou vydávají tóny a libozvučné melodie moře. V bezprostřední blízkosti se nachází další unikátní projekt nazvaný *Pozdrav slunci (Pozdrav suncu)*, který s Mořskými varhanami utváří harmonický celek. Tato atrakce světového formátu projektuje světelnou show s různobarevnými efekty a simuluje sluneční soustavu.

Přímořské město *Trogir* je díky své geografické poloze od nepaměti atraktivní turistickou destinací. Toto inspirativní středomořské město Střední Dalmácie je jedním z nejtypičtějších

městeček na jadranském pobřeží, které je navíc jedním z nejkrásnějších. Toto město mistrů, jak je Trogir často nazýván, začalo svůj příběh koncem 3. století před naším letopočtem, kdy zde Řekové založili osadu a pojmenovali ji Tragurion („kozí ostrov“). Různí umělci, spisovatelé a řemeslníci zde v této době našli inspiraci a zanechali četné stopy své práce, kterou můžeme obdivovat i v dnešním Trogiru, jenž si dochoval středověký vzhled. Téměř neporušené jádro, které si zachovalo původní strukturu, obepíná dochovaná část hradeb s opevněným zámekem Kamerlango ze 14. a 15. století.

Křivolaké uličky s gotickými domy a renesančními paláci jsou jedinečným souborem architektonických památek. Nejvýznamnější pamětihodností města je katedrála sv. Lovre, jejíž vchod zdobí románský portál z roku 1240 od místního umělce Radovana. Dále zde najdeme kostel sv. Barbory, kostel sv. Dominika nebo kostel Jana Křtitele. V průběhu staletí se starobylý Trogir vyvinul v město kulturně historického bohatství. Organizace National Geographic zařadila Trogir mezi deset nejlepších ostrovních měst světa a v roce 1997 jej UNESCO zařadilo na seznam chráněných kulturních památek (nationalgeographic.com, 2023).

Kromě kulturních a historických památek, jako je například Diokleciánův palác ve Splitu, existují i jiné formy turistických atrakcí. Důležitou atrakcí Chorvatska jsou pláže a jednou z nejkrásnějších je *Zlatni rat* na ostrově Brač. Tato ikonická pláž ve tvaru trojúhelníku vznikla usazováním zlatého štěrku, který se vlivem mořských proudů neustále pohybuje. Výběžek pláže má tedy neustále jiný tvar a sklon v závislosti na přírodních podmínkách. *Zlatni rat* byl několikrát zařazen na seznam nejkrásnějších pláží světa.

3.4.3 Charakteristika profilu turisty kontinentálního Chorvatska a Jadranu

Následující profil turisty byl vytvořen na základě průzkumu TOMAS Chorvatsko, který se v zemi provádí od roku 1987. V roce 2019 byl poprvé uskutečněn na území celého Chorvatska, a to od května 2019 do března 2020, takže přináší charakteristiky cestování, pobytů a motivů turistů i mimo hlavní sezónu (htz.hr, 2022).

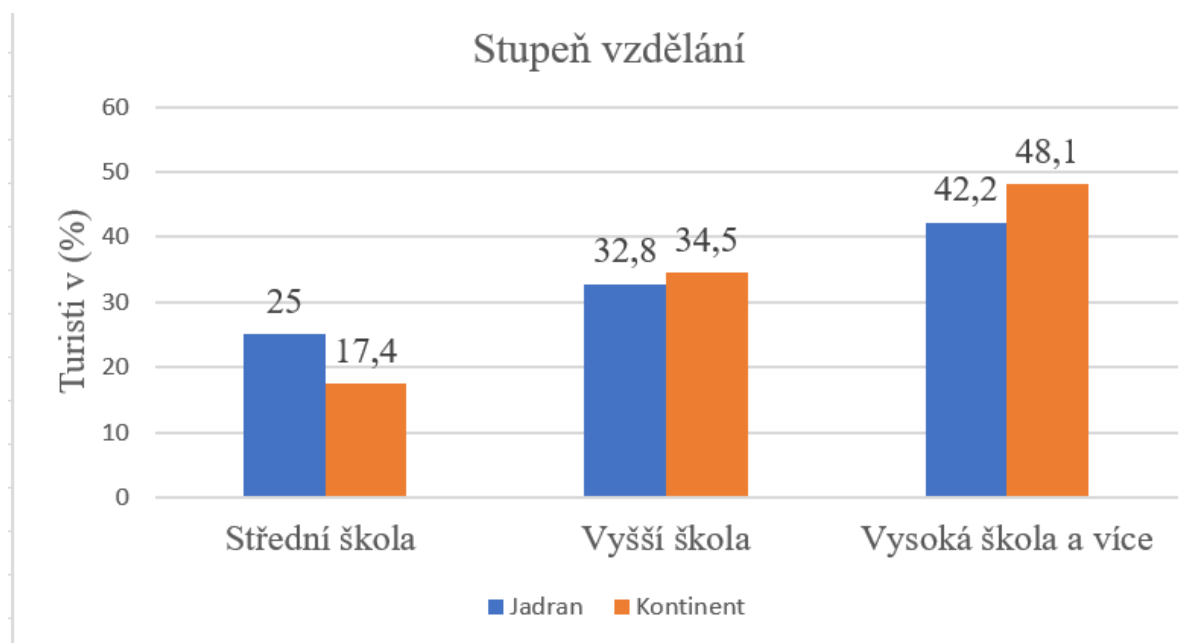
Průměrný věk turistů, kteří strávili dovolenou v některé z chorvatských destinací, činil 43 let. Mezi kontinentálním Chorvatskem a oblastí Jadranu v průměrném věku turisty není rozdíl. Lidé středního věku jsou častějšími návštěvníky Jadranu v porovnání s kontinentem, kde jsou o něco více zastoupení turisté mladší 30 let a starší 50 let.

Tabulka 11 Věk turistů v kontinentálním Chorvatsku a na Jadranu

Věk turistů (v letech)	Celkem (%)	Jadran (%)	Kontinent (%)
Do 25	7,2	7,1	9,3
26 do 35	23,6	23,6	23,1
36 do 45	30,9	31,1	27,1
46 do 55	20,0	20,1	19,1
56 a více	18,3	18,1	21,3
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Průzkum TOMAS Hrvatska 2019. Dostupné z:
<https://www.iztztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

Graf 2 Stupeň vzdělání turistů v kontinentálním Chorvatsku a na Jadranu

Zdroj: Vlastní zpracování podle průzkumu TOMAS Hrvatska 2019. Dostupné z:
<https://www.iztztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

Podle průzkumu TOMAS Hrvatska 2019 je 48 % turistů vnitrozemí vysokoškolsky vzdělaných, vzdělanější hosté jsou více zastoupeni v hotelech vyšší kategorie a jsou mezi nimi zejména turisté z Japonska, Číny a Severní Korey. K příjezdu je motivuje návštěva venkova, kultura a umění. V roce 2019 činil průměrný měsíční příjem každého druhého turistu Chorvatska více než 3 000 eur (49 %). Kontinentální Chorvatsko zaznamenalo výrazně nižší podíl hostů

s vyššími příjmy (39 %) oproti Jadranu (49 %), průměrná denní útrata ve vnitrozemí činila **115 eur** na osobu na rozdíl od Jadranu, kde turista denně utratil pouze **97 eur**.

Co se týká **motivace** návštěvy kontinentálního Chorvatska, 32 % návštěvníků motivuje příroda, následuje touring/sightseeing (26 %), návštěva měst ((25,9 %), sport a rekreace (24,1 %), zaměstnání (21,7 %), dále kultura, umění, turistika, gastronomie.¹

Tabulka 12 Motivy příjezdu do kontinentálního Chorvatska

KONTINENTÁLNÍ CHORVATSKO	%
Příroda	31,7
Touring, sightseeing	26
Města	25,9
Sport a rekreace	24,1
Práce	21,7
Kultura a umění	15,7
Horská turistika	9,8
Vesnice	9,6
Gastronomie	6,6
Manifestace a události	6,3

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z TOMAS Hrvatska 2019. Dostupné z: <https://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

Tabulka 13 Motivy příjezdu turistů na pobřeží Jadranu

OBLAST JADRANU	%
Moře	81,5
Příroda	56,2
Města	23,8
Touring	21,0
Sport a rekreace	14,9
Kultura a umění	12,7
Gastronomie	6,6
Zábava a festivaly	5,5
Vesnice	4,5
Manifestace a události	4,2

Zdroj: TOMAS Hrvatska 2019. Dostupné z: <https://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

¹ Tomas Hrvatska 2019, dostupné na <https://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

Hlavním motivem k příjezdu turistů na chorvatské pobřeží je zejména moře (81,5 %) a příroda (56,2 %), města (23,8 %), sportovní (14,9 %) a zábavní aktivity (12,7 %), následuje gastronomie (6,6 %), zábava a festivaly (5,5 %) a další.

3.5 Kulturní a přírodní památky Chorvatska zapsané na seznamu světového dědictví UNESCO

V Chorvatsku se nachází celkem 27 kulturních statků a fenoménů, kterým právem náleží místo na Seznamu světového dědictví UNESCO. Lokality, které jsou na seznamu zapsány, by měly mít mimořádnou univerzální hodnotu a splňovat alespoň jedno z celkových deseti kritérií týkající se kulturních a přírodních aspektů, která stanovuje Výbor světového dědictví (Sabo, 1998). V roce 2005 Chorvatsko podepsalo Úmluvu o ochraně nehmotného kulturního dědictví, která obsahuje reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví.

3.5.1 Památky hmotného kulturního dědictví UNESCO

Mezi památky hmotného kulturního dědictví byly v Chorvatsku zařazeny tyto objekty (min-kulture.gov.hr):

- Historický komplex města Split a Diokleciánův palác (zápis 1979)
- Staré město Dubrovnik (zápis 1979)
- Národní park Plitvická jezera (zápis 1979)
- Komplex Eufraziovy baziliky v historickém centru města Poreč (zápis 1997)
- Historické město Trogir (zápis 1997)
- Katedrála sv. Jakova v Šibeniku (zápis 2008) Starigradské polje na ostrově Hvar (zápis 2008)
- Středověké náhrobní kameny „stećci“
- Původní bukové lesy Karpat a dalších oblastí Evropy
- Benátské obranné stavby v Zadaru a pevnost svatého Mikuláše v Šibeniku

Split je po metropoli Záhřeb druhým největším městem Chorvatska a současně nejvýznamnějším hospodářským, kulturním, vědeckým a dopravním střediskem Dalmácie. Město je také nejdůležitějším přístavem dalmatského pobřeží. Kromě toho je Split kolébkou sportu. Světovou proslulost získal díky fotbalovému klubu *Hajduk Split*. Na místě dnešního

města se již v antice nacházela osada Aspalathos. Základní kámen města Splitu byl položen v roce 295 našeho letopočtu, kdy dal císař Dioklecián postavit palác, který tvoří historické jádro města. Diokleciánův palác a je považován za jednu z nejvýznamnějších antických památek na světě a je zařazen na seznam kulturního dědictví UNESCO. Ještě před palácem Diokleciána byl na zeleném vrchu Marjan postaven Dianin chrám. Tento vrch kdysi sloužil jako honební revír, dnes je velmi oblíbeným výletním cílem Splitčanů a dalších návštěvníků města.

Perlou Jadranu je bezesporu město **Dubrovník**, které leží v Jižní Dalmácii na úpatí vápencového pohoří. Od 13. století vznikl ve městě systém hradeb, který patří k nejmohutnějším a nejkrásnějším v Evropě a určuje do značné míry charakter města. Až šest metrů silné a dvacet pět metrů vysoké a dobře zachovalé městské hradby obepínají celé jádro města v délce 1 940 metrů. K hradbám přísluší několik zvláštních pevností, které vnikly na ochranu vstupu do města a přístavu, pevnost Bokar z 11. století (nejstarší tohoto druhu v Evropě), pevnost Lovrijenac na západě, Revelin na východě a přístavní pevnost svatého Jana. V severozápadním rohu se tyčí věž Minčeta, která je charakteristickým znakem města. Hradby města patří mezi velmi cenné památkové komplexy Jihovýchodní Evropy a v roce 1979 byly zapsány a na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Dubrovník byl během války v Bosně a Hercegovině zcela poničen. Z nedalekého vnitrozemí byl ostřelován srbskými vojenskými jednotkami a dělostřelecké granáty zcela zničily nejen jeho okolí, ale i podstatnou část historického jádra. Na světoznámou hlavní tepnu starého města Stradun dopadlo přesně třicet šest granátů (Sabo, 1998). Cestovní ruch a s ním spojená hospodářská odvětví se zcela zhroutily. Za pomoci organizace UNESCO byly škody postupně odstraněny, cestovní ruch obnoven a zahraniční hosté dnes znají Dubrovník takový, jakým byl před válkou.

Právě takové historické zkušenosti s ničením významných kulturních památek v období válek vedly ke vzniku Haagské úmluvy na ochranu kulturního dědictví při ozbrojeném konfliktu. Tato úmluva obsahuje seznam nejceněnějších kulturních pamětihodností, kterým je zapotřebí v případě válečného konfliktu zabezpečit příslušnou ochranu: „*Na žádost státu, kde se památka nachází, je následně zapsána organizací UNESCO na seznam kulturních statků pod zvláštní ochranou. Na tento seznam náleží výhradně památky kulturního dědictví s nejvyšším významem pro lidstvo.*“ (npu.cz. 2022). **Plitvická jezera** jsou jedinečným přírodním fenoménem šestnácti modrozelených jezer, která vzájemně propojují četné peřeje a vodopády. Na seznam UNESCO byla zařazena již v roce 1979.

3.5.2 Památky nehmotného kulturního dědictví UNESCO

V roce 2005 Chorvatsko podepsalo Úmluvu o ochraně nehmotného kulturního dědictví, která obsahuje reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví lidstva a seznam nehmotného kulturního dědictví, které potřebuje naléhavou ochranu. Tento seznam je méně známý a obsahuje různé tradice, kulturní události nebo zvyky historicky děděné, které by pro svou jedinečnost neměly být zapomenuty.

Na reprezentativním seznamu nehmotného dědictví bylo do současnosti zapsáno sedmnáct chorvatských památek (min-kulture.gov.hr):

- Krajkářství
- Dvojhlasy zpěv malých intervalů Istrie a chorvatského pobřeží
- Slavnost sv. Blažeje, patrona Dubrovníku
- Jarní průvod královny z Gorjani
- Procesí Za Křížem na ostrově Hvar
- Tradiční výroba dětských dřevěných hraček v chorvatské Zagorje
- Perníkářské řemeslo Severního Chorvatska
- Némé kolo – tichý kruhový tanec dalmatského vnitrozemí
- Středomořské strava
- Klapský zpěv – tradiční vokálový vícehlasy zpěv
- Každoroční karnevalová přehlídka zvonářů z oblasti Kastav
- Sinjska Alka – rytířský turnaj v Sinji
- Bećarac; tradiční hudební žánr oblasti východního Chorvatska
- Písňe Středomoří; tradiční melodie
- Ekologické muzeum Batana
- Ojkanje („halekání“) – originální tradiční forma zpěvu
- Umění a technika stavby kamenných zdí bez pojiva z lokálních zdrojů

3.6 SWOT analýza cestovního ruchu Chorvatska

V této části práce jsou na základě předchozích charakteristik zformulovány silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby ve vztahu k Chorvatsku jako destinaci cestovního ruchu. Při jejím sestavení hrál roli nejen dosavadní vývoj cestovního ruchu a potenciál země pro jeho další rozvoj, ale také řada vnějších faktorů a vlivů.

Silné stránky: „V čem je Chorvatsko dobré“

- geografická poloha u Jaderského moře, klima
- příjemné podnebí po celý rok
- strategická dálniční síť spojující Evropu
- velká nabídka ubytovací kapacity na pobřeží
- bezpečná země
- přírodní krásy kontinentální části Chorvatska
- kulturně-historické bohatství – památky na seznamu světového dědictví UNESCO
- čistota moře
- autentická gastronomická nabídka
- tradice turistické destinace
- pohostinnost místních obyvatel
- sedm mezinárodních letišť, z toho pět v přímořské části Chorvatska
- dobrá dopravní dostupnost, hustá a rozvinutá dálniční síť
- členský stát EU
- loajalita turistů k destinaci

Slabé stránky: „Čím může země sebe sama ohrozit“

- image destinace „sun and sea“
- image levnější destinace s nižší kvalitou služeb
- image země bývalé Jugoslávie zničené válkou
- vysoký vliv sezónnosti

- nerovnoměrná geografická koncentrace cestovního ruchu
- malý počet pětihvězdičkových hotelů
- nízká kapacita a stáří trajektové lodní dopravy

Příležitosti: „Co se Chorvatsku naskýtá“

- přijetí eura jako nové měny
- vstup do schengenského prostoru
- zhodnocení nevyužitého potenciálu zdravotního cestovního ruchu, velké množství termálních pramenů
- rozvoj zimních sportů k překlenutí sezónního charakteru cestovního ruchu
- prodloužení turistické sezóny
- rozšíření nabídky do kontinentální části Chorvatska
- možnost zaujmout větší množství turistů v oblasti nautického cestovního ruchu
- tvorba nových originálních produktů cestovního ruchu
- veliký investiční potenciál
- zápis dalších památek na seznam UNESCO

Hrozby: „Co by mohlo chorvatský cestovní ruch zastavit“

- nekontrolovatelná výstavba turistických objektů na pobřeží
- nelegální výstavba
- přírodní katastrofy – zemětřesení a množství požárů v letních měsících
- globální růst pohonných hmot
- pomalé reakce na globální trendy
- změna v preferenci turistů ve prospěch jiných zemí
- ekonomické krize
- politické nepokoje a převraty
- růst cen po přijetí eura

3.7 Vnější faktory ovlivňující cestovní ruch Chorvatska

3.7.1 Specifikace ekonometrického modelu

Ekonometrickým modelem budou zkoumány vnější faktory ovlivňující příjmy z cestovního ruchu Chorvatska. Pro výzkum byly vybrány následující proměnné:

- Ekonometrický model je zaměřen převážně na vnější faktory ovlivňující cestovní ruch Chorvatska s ohledem na dostupnost dat.
- Vysvětlovanou proměnnou byly zvoleny devizové příjmy z cestovního ruchu, které reflektují samotný efekt výsledné činnosti turismu.
- Jako vysvětlující proměnná byla zvolena hladina spotřebitelských cen, neboť určuje cenu služeb a zboží v navštěvované destinace. Další vysvětlenou proměnnou je měnový kurz USD/HRK, který doplňuje cenovou hladinu zboží a služeb navštěvované destinace. Faktorem, který byl zahrnut do modelu je vybudování dálnice v roce 2005, která podpořila místní infrastrukturu a vedla k usnadnění příjezdu turistů do destinace. Dalším faktorem, který byl zahrnut do modelu je hospodářská krize v roce 2009, která ovlivnila celosvětovou ekonomiku. Poslední vysvětlující proměnnou je vstup Chorvatska do EU, který přinesl zvyšování pověsti a propagace ve světě.

Tabulka 14 Sledované faktory v ekonometrickém modelu

Název	označení	jednotky
Devizové příjmy z cestovního ruchu	DPCR	mil./USD
Cenová hladina spotřebitelských cen	CPI	(%)
Měnový kurz USD/HRK	USD_HRK	USD/HRK
Výstavba dálnice	Dalnice	Dummy
Hospodářská krize 2009	Krize	Dummy
Covid-19	COVID	Dummy
Vstup do EU	EU	Dummy
Válka	Valka	Dummy

Zdroj: vlastní zpracování

Zápis lineárního ekonometrického modelu:

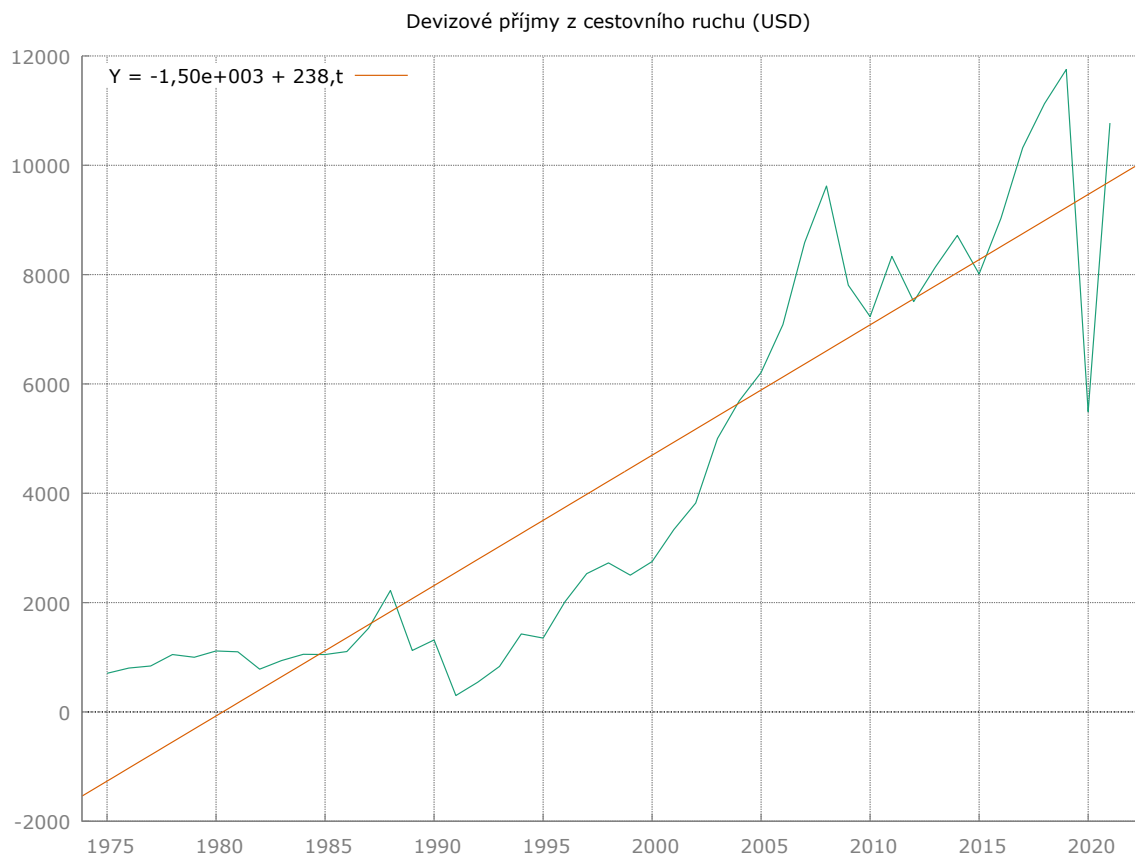
$$DPCR_t = \gamma_1 + \gamma_2 CPI_t + \gamma_3 Dalnice_t + \gamma_4 EU_t + \gamma_5 Valka_t + \gamma_6 Krize_t + \gamma_7 Covid_t + \gamma_8 USD_HRK_t + u_t$$

Předpoklady:

- Zvýšení cenové hladiny spotřebitelských cen v Chorvatsku by mělo snížit zájem o destinaci, a tudíž by mělo dojít ke snížení devizových příjmů z cestovního ruchu.
- Výstavba dálnice by měla pozitivně ovlivnit devizové příjmy z cestovního ruchu, protože umožňuje snadnější a rychlejší přístup do destinací v rámci Chorvatska.
- Vstup do Evropské unie by měl pozitivně ovlivnit devizové příjmy z cestovního ruchu, protože pomohl s propagací Chorvatska ve světě. Od svého členství je země uznávána jako faktor stability a integrace balkánských zemí do západoevropského společenství.
- Válečný konflikt v letech 1991–1995 by měl negativně ovlivnit výši devizových příjmů z cestovního ruchu, protože ohrožuje bezpečnost turistů a všeobecně snižuje zájem o destinaci.
- Hospodářská krize v roce 2009 by měla negativně ovlivnit devizové příjmy z cestovního ruchu, protože se očekává snížený zájem o cestování v důsledku zpomalení světových ekonomik.
- Pandemická opatření v době covidu-19 by měla negativně ovlivnit příjmy z cestovního ruchu, protože v této době bylo výrazně omezeno cestování.
- Zvýšení měnového kurzu USD/HRK by mělo negativně ovlivnit výši příjmů z cestovního ruchu vyjádřeného v USD, protože dochází ke znehodnocení chorvatské kuny a v důsledku toho jsou tržby vyjádřené v dolarech nižší.

3.7.2 Základní statistické charakteristiky využitých dat

Graf 3 Devizové příjmy z cestovního ruchu

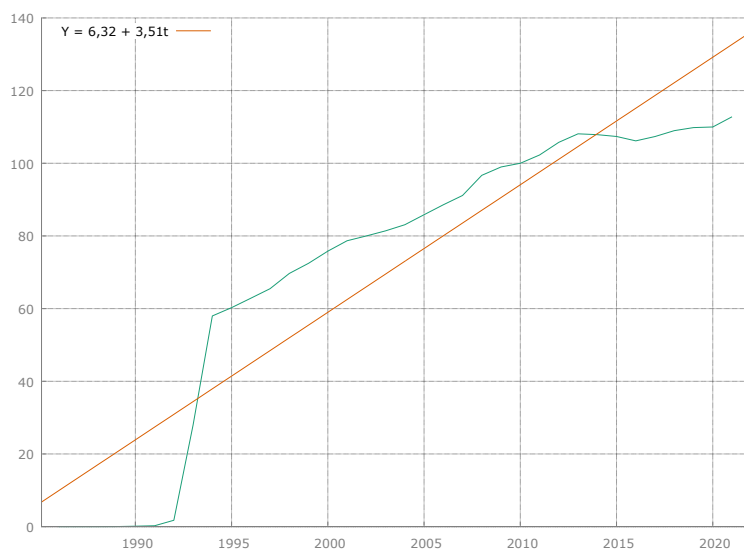

Zdroj: vlastní zpracování

Ve sledovaném období byly devizové příjmy z cestovního ruchu v průměrné výši 4219,3 mil. USD, v mediánu 2 529 mil. USD. Nejnižší zaznamenaná hodnota byla v roce 1991 na úrovni 300 mil. dolarů, což bylo období začátku válečné agrese na Chorvatsko. Nejvyšší zaznamenaná hodnota byla zaznamenána v roce 2019 na úrovni 11 753 mil. USD. Směrodatná odchylka časové řady je 3 615,8 mil. USD. Na základě sklonu lineární trendové funkce je možné říci, že průměrný meziroční přírůstek devizových příjmů byl 238 mil. dolarů.

Z grafu 3 je patrné, že v důsledku válečného konfliktu došlo k relativně silnému propadu, který postupem času odezníval, přestože válka pokračovala až do roku 1995. Relativně velký propad nastal v roce 2020, kdy došlo k propadu příjmů zhruba o 50 %.

Graf 4 Index spotřebitelských cen

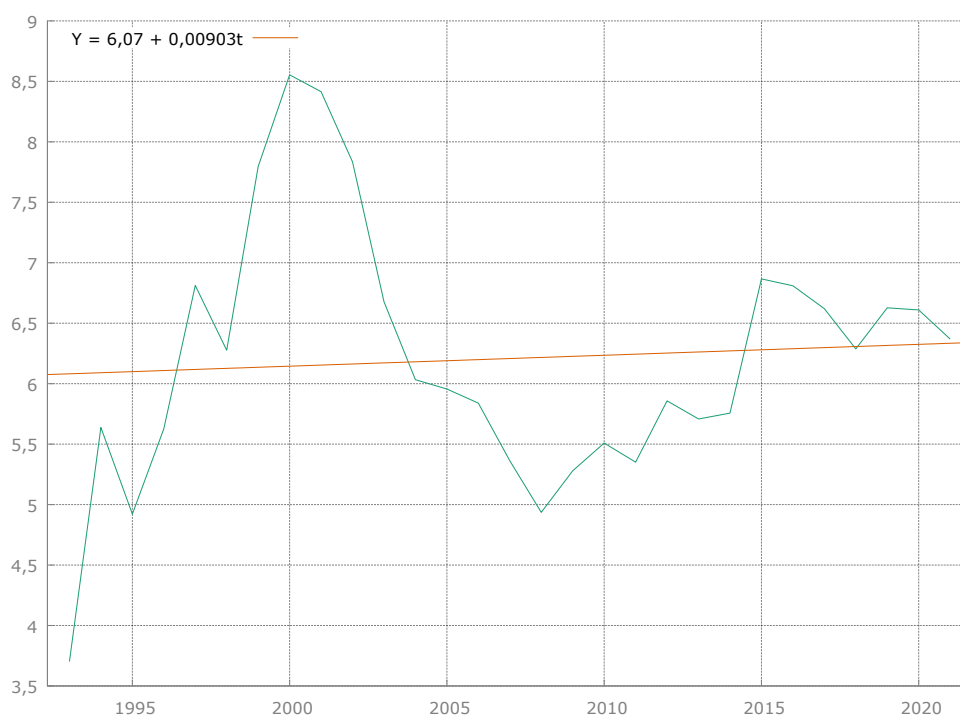

Zdroj: vlastní zpracování

Ve sledovaném období byl index spotřebitelských cen v průměru 71,264 %, v mediánu 82,243 %. Nejnižší zaznamenaná hodnota byla v roce 1986 na úrovni 0,0002 %, což bylo zároveň i období jedné z nejúspěšnějších turistických sezón Chorvatska. Nejvyšší zaznamenaná hodnota indexu spotřebitelských cen byla zaznamenána v roce 2021, a to 112,8 %. Směrodatná odchylka časové řady je 39,9587 procentních bodů. Na základě sklonu lineární trendové funkce je možné říci, že průměrný meziroční přírůstek indexu spotřebitelských cen byl 3,51 procentních bodů.

Ve válečném období docházelo k hyperinflaci, což je z grafu 4 patrné prudkým nárůstem z téměř nulových hodnot do hodnoty téměř 60. Následně byl cenový růst relativně stabilní až do vstupu do Evropské unie, kdy tento cenový růst zmírnil tempo.

Graf 5 Měnový kurz USD/HRK

Zdroj: vlastní zpracování

Ve sledovaném období činil měnový kurz v průměru 6,2078 HRK za USD. V mediánu 6,0326 HRK za USD. Nejnižší zaznamenaná hodnota byla v roce 1993, což je velice zajímavá situace, protože chorvatskou kunou se začalo platit v roce 1994, nicméně data od Chorvatské národní banky (HNB) existují od roku 1993 (hnb.hr, 2022). Směrodatná odchylka časové řady je 1,0570 HRK za USD. Na základě sklonu lineární trendové funkce je možné říci, že průměrné meziroční znehodnocení chorvatské měny vůči americkému dolaru je 0,00903 HRK.

Z grafu 5 je patrné velké znehodnocení domácí měny do roku 2000, poté nastala korekce a domácí měna začala vůči dolaru posilovat až do roku 2008, kdy ve světě začala hospodářská krize. Poté opět nastalo oslabování HRK vůči dolaru, které se zastavilo až v roce 2015. Na přelomu let 2014–2015 je možné pozorovat prudší znehodnocení, což mohlo být způsobeno vstupem do EU.

Specifikace zvolených dummy proměnných:

- Dummy proměnná válka obsahuje hodnoty 1 v době válečného konfliktu v letech 1991 až 1995, v ostatních obdobích hodnoty 0.
- Dummy proměnná COVID obsahuje hodnoty 1 v době zavedení pandemických opatření, v ostatních obdobích hodnoty 0.

- Dummy proměnná EU obsahuje hodnoty 1 od roku 2013, kdy Chorvatsko vstoupilo do EU, v obdobích před rokem 2013 obsahuje hodnoty 0.
- Dummy proměnná Dálnice obsahuje hodnoty 1 od roku 2005, kdy byla postavena dálnice Dalmatina, v obdobích předcházejících obsahuje hodnoty 0.
- Dummy proměnná Krize obsahuje hodnoty 1 v letech 2009–2015, v ostatních obdobích obsahuje hodnoty 0.

3.7.3 Odhad parametrů ekonometrického modelu

Odhad parametrů byl proveden pomocí metody nejmenších čtverců při využití softwaru Gretl.

Obrázek 4 Výstup ze softwaru Gretl: Odhad parametrů ekonometrického modelu

Vnější vlivy 1:

OLS, za použití pozorování 1993–2021 (T = 29)

Závisle proměnná: DPCR

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-641,873	1773,24	-0,3620	0,7210	
CPI	115,886	21,3731	5,422	2,23e-05	***
Dalnice	1822,94	742,176	2,456	0,0228	**
EU	1061,30	449,943	2,359	0,0281	**
valka	-726,398	769,209	-0,9443	0,3557	
krize	-1919,46	380,547	-5,044	5,40e-05	***
COVID	-5217,94	800,320	-6,520	1,85e-06	***
USD_HRK	-647,163	216,490	-2,989	0,0070	***
Střední hodnota závisle proměnné			6197,462		
Sm. odchylka závisle proměnné			3285,723		
Součet čtverců reziduí			11233260		
Sm. chyba regrese			731,3803		
Koeficient determinace			0,962839		
Adjustovaný koeficient determinace			0,950452		
F(7, 21)			77,73008		
P-hodnota (F)			1,40e-13		

Zdroj: vlastní zpracování

Zápis kvantifikovaného modelu:

$$\begin{aligned}
 DPCR_t = & -641,873 + 115,886CPI_t + 1822,94Dalnice_t + 1061,30EU_t \\
 & - 726,398Valka_t - 1919,46Krize_t - 5217,94Covid_t \\
 & - 647,163USD_HRK_t + u_t
 \end{aligned}$$

Aby bylo možné z výsledného modelu vyvodit jakékoliv závěry, je zapotřebí se ujistit, zda výsledky modelování nejsou zkreslené. Přesněji řečeno, pokud parametr některé z proměnných není statisticky významný, nelze vliv proměnné považovat za průkazný, proto by měla být tato

proměnná z modelu vyřazena. Ovšem výsledky statistiky jednotlivých parametrů mohou být zkresleny nebo nespolehlivé v důsledku nesplnění základních předpokladů o stochastické složce. Proto je zapotřebí nejdříve provést verifikaci ekonometrického modelu.

Ekonometrická verifikace modelu a návrh na korekci

a) Diagnostika reziduí modelu

Obrázek 5 Výstup ze softwaru Gretl: Diagnostika reziduí

```
LM test pro autokorelaci až do řádu 1 -  
Nulová hypotéza: žádná autokorelace  
Testovací statistika: LMF = 1,64559  
s p-hodnotou =  $P(F(1, 20) > 1,64559) = 0,214229$   
  
Whiteův test heteroskedasticity -  
Nulová hypotéza: není zde heteroskedasticita  
Testovací statistika: LM = 15,184  
s p-hodnotou =  $P(\text{Chí-kvadrát}(9) > 15,184) = 0,0860036$   
  
Test normality reziduí -  
Nulová hypotéza: chyby jsou normálně rozdělené  
Testovací statistika:  $\text{Chí-kvadrát}(2) = 0,00226801$   
s p-hodnotou = 0,998867
```

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnota Breusch-Godfrey testu je větší než hladina průkaznosti 5 %, proto se nulová hypotéza o nepřítomnosti autokorelace reziduí nezamítá.

P-hodnota Whiteova testu je větší než hladina průkaznosti 5 %, proto nulovou hypotézu o nepřítomnosti heteroskedasticity reziduí nelze zamítnout.

P-hodnota testu normality je rovněž vyšší než 5 %, proto nulovou hypotézu o normálním rozdělení reziduí nelze zamítnout.

Analýza kolinearity

Pouze mezi proměnnou Dalnice a CPI byl detekován vysoký korelační koeficient, který by mohl představovat problém kolinearity. Nicméně vzhledem k tomu, že se nevyskytl problém při diagnostice reziduí a parametry obou těchto proměnných jsou statisticky významné, je možné v tomto případě tento problém kolinearity ignorovat.

Obrázek 6 Výstup ze softwaru Gretl: Analýza kolinearity

Korelační koeficienty, za použití pozorování 1993 - 2021
5% kritická hodnota (oboustranná) = 0,3673 pro n = 29

CPI	USD_HRK	Dalnice	EU	valka	
1,0000	0,1621	0,8392	0,6669	-0,5586	CPI
	1,0000	-0,2555	0,1280	-0,4559	USD_HRK
		1,0000	0,5636	-0,2249	Dalnice
			1,0000	-0,1268	EU
				1,0000	valka
krize	COVID				
0,4883	0,1996	CPI			
-0,1876	0,0731	USD_HRK			
0,5186	0,1588	Dalnice			
0,2530	0,2817	EU			
-0,1166	-0,0357	valka			
1,0000	-0,1166	krize			
	1,0000	COVID			

Zdroj: vlastní zpracování

b) Návrh na korekci modelu

Při diagnostice modelu se nevyskytl žádný problém, který by bylo zapotřebí nějakým způsobem řešit, v této chvíli je tedy možné přejít k vyhodnocení statistické významnosti jednotlivých parametrů. Z výsledků statistiky modelu je zřejmé, že pouze parametr u proměnné „valka“ je statisticky nevýznamný, což znamená, že jeho interpretace je sice možná, ale neměla by příliš velkou váhu, neboť se jedná o statisticky neprůkazný vliv. Je všeobecně známo, že válka měla velice silný dopad na cestovní ruch v Chorvatsku, nicméně v tomto případě jsou vzhledem k začátku časové řady měnového kurzu USD_HRK, který byl k dispozici až od roku 1993 (přijetí kuny jako národní měny), vynechána předválečná období a období od roku 1991–1992, kdy byl zaznamenán největší propad devizových příjmů z cestovního ruchu. Z tohoto důvodu statistická nevýznamnost parametru války není nijak překvapivá, a proto se v tuto chvíli jedná o zatěžující parametr modelu, který nemá smysl interpretovat a proměnná *válka* bude z modelu vyloučena.

3.7.4 Korekce modelu a interpretace výsledků

Obrázek 7 Výstup ze softwaru Gretl: Korekce modelu

```
Model 10: OLS, za použití pozorování 1993-2021 (T = 29)
Závisle proměnná: DPCR

-----
                koeficient    směr. chyba    t-podíl    p-hodnota
-----
const          -1997,17        1038,90        -1,922      0,0676    *
CPI             125,302           18,8581         6,644      1,11e-06   ***
Dalnice        1838,40             740,168         2,484      0,0211    **
EU              873,406            402,565         2,170      0,0411    **
krize          -1952,29            378,022         -5,164     3,54e-05   ***
COVID          -5266,55            796,696         -6,610     1,20e-06   ***
USD_HRK        -565,360            197,915         -2,857     0,0092     ***

Střední hodnota závisle proměnné      6197,462
Sm. odchylka závisle proměnné         3285,723
Součet čtverců reziduí                 11710291
Sm. chyba regrese                       729,5793
Koeficient determinace                  0,961261
Adjustovaný koeficient determinace      0,950696
F(6, 22)                                90,98400
P-hodnota(F)                           2,14e-14
Logaritmus věrohodnosti                 -228,3251
Akaikovo kritérium                      470,6502
Schwarzovo kritérium                    480,2213
Hannan-Quinnovo kritérium               473,6478
rho (koeficient autokorelace)           0,159556
Durbin-Watsonova statistika             1,496064
zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

LM test pro autokorelaci až do řádu 1 -
Nulová hypotéza: žádná autokorelace
Testovací statistika: LMF = 0,63433
s p-hodnotou = P(F(1, 21) > 0,63433) = 0,434684

Whiteův test heteroskedasticity -
Nulová hypotéza: není zde heteroskedasticita
Testovací statistika: LM = 23,1888
s p-hodnotou = P(Chí-kvadrát(16) > 23,1888) = 0,10878

Test normality reziduí -
Nulová hypotéza: chyby jsou normálně rozdělené
Testovací statistika: Chí-kvadrát(2) = 0,234364
s p-hodnotou = 0,889423
```

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnoty všech základních testů pro rezidua jsou větší než hladina průkaznosti 0,05, tudíž model není zatížen autokorelací reziduí, heteroskedasticitou ani nenormálním rozdělením reziduí. V této chvíli je již možné považovat odhad parametrů za nejlepší, nestranný a konzistentní. Proto je možné přejít k hodnocení statistické verifikaci modelu.

P-hodnoty všech parametrů, kromě konstanty, jsou menší než hladina spolehlivosti 5 %, proto je možné tyto jednotlivé parametry považovat za statisticky významné, a tudíž vlivy zbývajících proměnných lze považovat za průkazné. P-hodnota F-tesu je rovněž menší než hladina průkaznosti 5 %, proto je možné považovat model jako celek za statisticky významný.

Samotnou kvalitu modelu reflektuje koeficient determinace, který je na úrovni 96,13 % shody modelu s daty.

Zápis kvantifikovaného modelu po úpravě:

$$DPCR_t = -1997,17 + 125,302CPI_t + 1838,40Dalnice_t + 873,406EU_t - 1952,29Krizet - 5266,55Covid_t - 565,360USD_HRK_t + u_t$$

Interpretace a verifikace dosažených výsledků:

Zvýšení indexu spotřebitelských cen o jeden procentní bod vyvolá zvýšení devizových příjmů z cestovního ruchu o 125,302 mil. USD, ceteris paribus. Parametr je v souladu s výše stanoveným předpokladem, že zvýšení cenové hladiny vede k růstu tržeb z cestovního ruchu. Výsledek je poněkud zajímavý, protože podle základní ekonomické teorie s rostoucí cenou klesá poptávka. V tomto případě je však poptávka vyjádřena v peněžních jednotkách, tudíž je možný dvojitý efekt. Pokud se poptávka v důsledku zvýšení ceny sníží pouze mírně, může skutečně dojít ke zvýšení příjmů z cestovního ruchu. Pokud by se v důsledku růstu cen poptávka snížila příliš, není vyloučeno, že zároveň klesnou i příjmy z cestovního ruchu. V tomto konkrétním případě se zdá, že v Chorvatsku je stále prostor pro zvyšování cen v oblasti cestovního ruchu tak, aby neodradilo turisty.

Výstavba dálnice v roce 2005 vedla ke zvýšení devizových příjmů z cestovního ruchu o 1 838,4 mil. USD, ceteris paribus. Výsledný parametr je v souladu se stanoveným předpokladem, že dálnice přispívá ke zlepšení infrastruktury, a tedy i cestovního ruchu.

Vstup do Evropské unie v roce 2013 vedl ke zvýšení příjmů z cestovního ruchu o 873,406 mil. USD, ceteris paribus. Tento výsledek je v souladu s předpokladem, protože vstupem do EU se Chorvatsko zviditelnilo jako atraktivní destinace cestovního ruchu.

V době hospodářské krize, která působila na CR v letech 2009–2016, došlo k propadu příjmů z cestovního ruchu o 1 952,29 mil. USD, ceteris paribus, což je v souladu s předpokladem, že v době krize dochází k celkově sníženému zájmu o cestování.

V důsledku opatření v době pandemie covidu-19 došlo k poklesu příjmů z cestovního ruchu o 5266,55 mil., ceteris paribus. Výsledný parametr odpovídá propadu, který byl zaznamenán na grafu vysvětlované proměnné.

Při zvýšení měnového kurzu o jednu chorvatskou kunu za americký dolar dojde ke snížení příjmu z cestovního ruchu o 566,360 mil. dolarů, ceteris paribus. Tento výsledek je v souladu

se stanoveným předpokladem, že znehodnocení domácí měny způsobuje pokles příjmů z cestovního ruchu v dolarovém vyjádření.

3.8 Model zachycující válečný konflikt v zemích bývalé Jugoslávie

Pro účely zachycení propadu devizových příjmů z cestovního ruchu byl původní model modifikován tak, že z modelu byla vyloučena proměnná měnový kurz, což umožnilo modelaci na základě delších časových řad, které zasahují až do předválečného období. Z důvodu přijetí chorvatské kuny teprve v roce 1993 nebylo možné získat časovou řadu pro měnový kurz před válečným obdobím.

Obrázek 8 Výstup ze softwaru Gretl: Model zachycující válečný konflikt

```

Model 5: OLS, za použití pozorování 1986-2021 (T = 36)
Závisle proměnná: DPCR

```

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	1317,97	373,036	3,533	0,0014	***
CPI	28,7050	6,01250	4,774	4,75e-05	***
Dalnice	4452,02	530,626	8,390	3,02e-09	***
EU	1580,01	450,754	3,505	0,0015	***
valka	-1278,21	475,935	-2,686	0,0118	**
krize	-1464,75	445,336	-3,289	0,0026	***
COVID	-5014,54	969,104	-5,174	1,56e-05	***


```

Střední hodnota závisle proměnné      5218,622
Sm. odchylka závisle proměnné         3576,108
Součet čtverců reziduí                 22923678
Sm. chyba regrese                       889,0847
Koeficient determinace                  0,948785
Adjustovaný koeficient determinace     0,938189
F(6, 29)                                89,54052
P-hodnota(F)                           2,24e-17
Logaritmus věrohodnosti                 -291,6367
Akaikovo kritérium                     597,2734
Schwarzovo kritérium                   608,3580
Hannan-Quinnovo kritérium              601,1422
rho (koeficient autokorelace)           0,283254
Durbin-Watsonova statistika             1,430865
zde je poznámka o zkratkách statistik modelu

Whiteův test heteroskedasticity -
Nulová hypotéza: není zde heteroskedasticita
Testovací statistika: LM = 15,8655
s p-hodnotou = P(Chi-kvadrát(12) > 15,8655) = 0,197476

Test normality reziduí -
Nulová hypotéza: chyby jsou normálně rozdělené
Testovací statistika: Chi-kvadrát(2) = 1,93448
s p-hodnotou = 0,380131

LM test pro autokorelaci až do řádu 1 -
Nulová hypotéza: Žádná autokorelace
Testovací statistika: LMF = 2,86169
s p-hodnotou = P(F(1, 28) > 2,86169) = 0,101815

```

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnoty všech tří testů pro diagnostiku reziduí jsou větší než hladina významnosti 0,05, což znamená, že model splňuje základní předpoklady lineárního regresního modelu, proto je možné v tuto chvíli vyhodnotit statistiky modelu. Na základě statistik modelu je patrné, že parametr proměnné *valka* je statisticky významný na hladině spolehlivosti 95 % a lze ho interpretovat

tak, že důsledkem válečného konfliktu v letech 1991–1995 byl propad devizových příjmů o 1 278,21 mil. USD, ceteris paribus.

Následující graf 6 zobrazuje propad devizových příjmů v době válečného konfliktu.

Graf 6 Propad devizových příjmů v době války

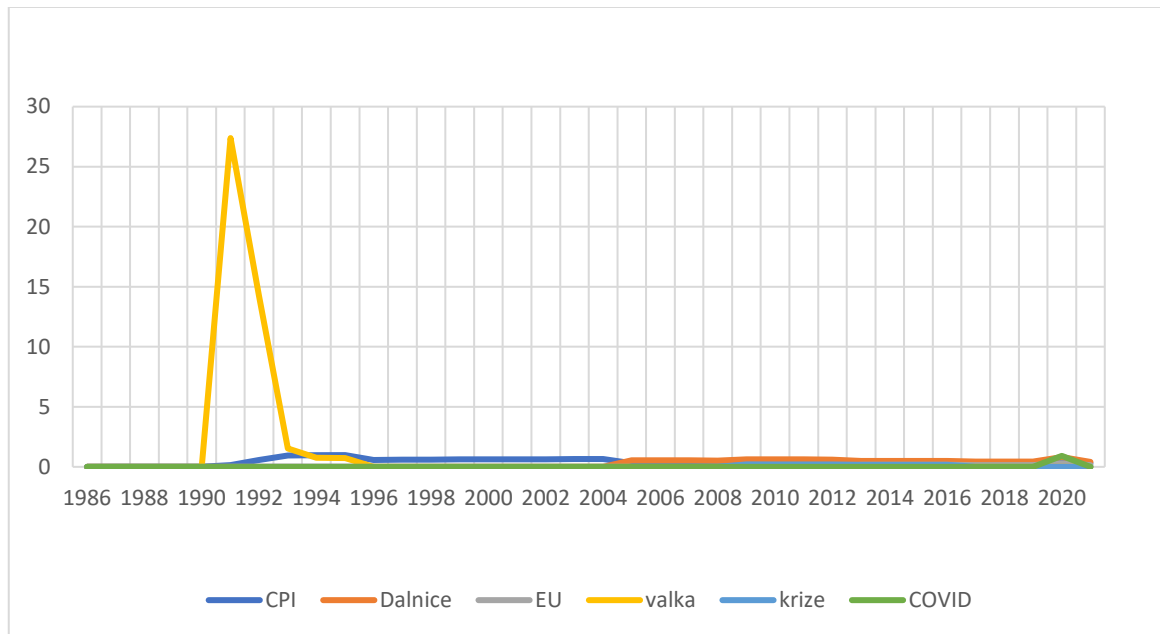
Zdroj: vlastní zpracování

3.9 Aplikace modelů

3.9.1 Strukturální analýza

Aby bylo podrobněji vidět působení jednotlivých faktorů na devizové příjmy z cestovního ruchu, byly vypočteny absolutní pružnosti pro jednotlivé roky, které na rozdíl od strukturálních parametrů lineárního regresního modelu umožňují relativní komparaci. V následujícím grafu 7 není možné nezaznamenat, že nejvyšší vliv na cestovní ruch měl válečný konflikt v letech 1991 až 1995, oproti kterému jsou ostatní vlivy naprosto zanedbatelné. Podle vypočtených pružností měla válka nejsilnější vliv v prvním roce na úrovni 27,38 % a v následujících letech její vliv slábnul, v roce 1992 byl na úrovni 14,21 %, v roce 1993 na úrovni 1,52 %, v roce 1994 na úrovni 0,75 % a v roce 1995 na úrovni 0,72 %.

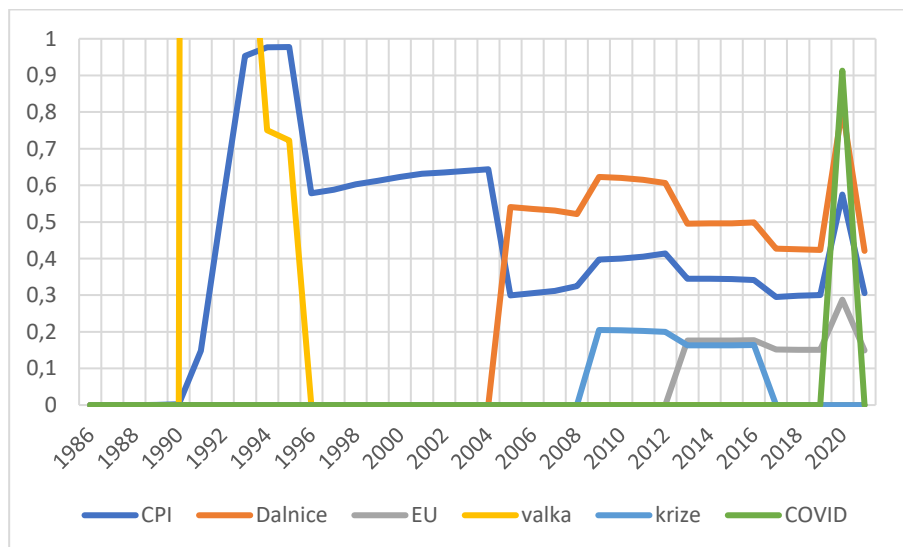
Graf 7 Relativní komparace vlivů působících na devizové příjmy z cestovního ruchu

Zdroj: vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že vliv válečného konfliktu naprosto zastínil v grafu vlivy ostatních faktorů, byl zkonstruován graf, který byl omezen tak, aby umožnil vizualizaci zastíněných vlivů. V následujícím grafu 8 je možné pozorovat na jedné straně odeznívání vlivu válečného konfliktu a na straně druhé narůstání vlivu inflace, a to až do ukončení války, kdy vliv inflace prudce zeslábl a poté měl slábnoucí tendenci až do současnosti. Výstavba dálnice měla po celou dobu spíše konstantní vliv. V roce 2020 je možné zaznamenat silný vliv protipandemických opatření v důsledku šíření epidemie covidu-19. Vliv opatření působil na devizové příjmy v roce 2020 nejsilněji.

Graf 8 Relativní komparace vlivů působících na devizové příjmy (zvětšeno)

Zdroj: vlastní zpracování

3.9.2 Prognóza devizových příjmů z cestovního ruchu Chorvatska na následující tři roky

Pro účely stanovení prognózy devizových příjmů z cestovního ruchu pomocí výsledného ekonometrického modelu bylo zapotřebí do modelu dosadit odhady budoucích hodnot vysvětlujících proměnných. V případě dummy proměnných nebylo obtížné tyto hodnoty zvolit, neboť se předpokládá, že Chorvatsko v následujících třech letech v Evropské unii setrvá, pandemická opatření nejspíše již nenastanou (v důsledku kolektivní imunity a očkování), dálnice Dalmatina bude stále v provozu, ovšem vzhledem k současné ekonomické situaci v důsledku energetické krize lze očekávat, že v roce 2022–2023 nastane podobná situace jako byla hospodářská krize v roce 2008–2009. V případě proměnných indexu spotřebitelských cen a měnového kurzu je zapotřebí odhad budoucích hodnot provést, a to objektivní kvantitativní metodou. Jako vhodná metoda pro odhad budoucích hodnot těchto zmíněných proměnných byly zvoleny trendové funkce.²

Odhad parametrů lineární trendové funkce pro měnový kurz USD/HRK.

Obrázek 9 Výstup ze softwaru Gretl: odhad parametrů trendové funkce

```
Model 12: OLS, za použití pozorování 1993–2021 (T = 29)
Závisle proměnná: USD_HRK

-----
                koeficient   směr. chyba   t-podíl   p-hodnota
-----
const          5,90997       0,811190     7,286     7,76e-08 ***
time           0,00902630          0,0238276   0,3788    0,7078

Střední hodnota závisle proměnné      6,207839
Sm. odchylka závisle proměnné         1,057018
Součet čtverců reziduí                 31,11867
Sm. chyba regrese                       1,073566
Koeficient determinace                  0,005287
```

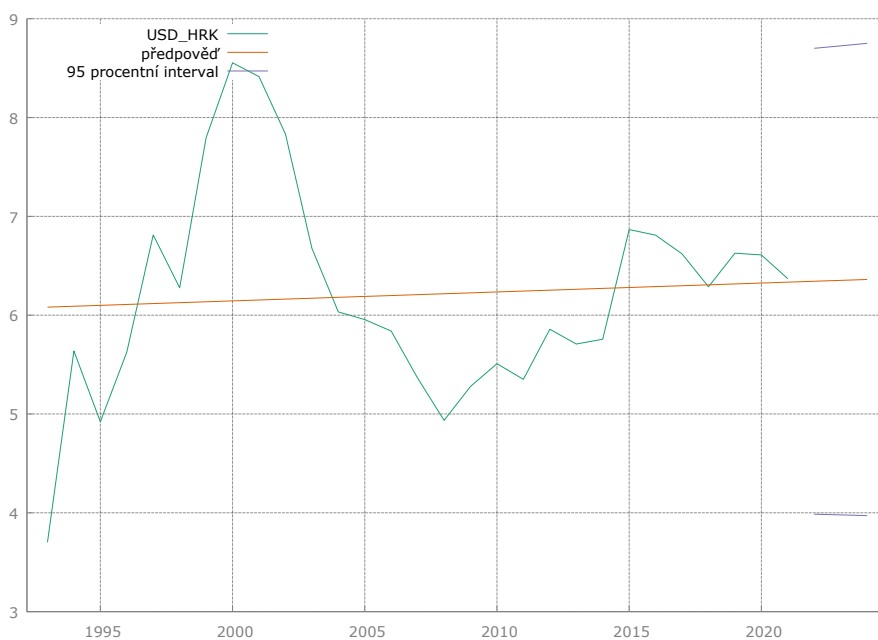
Zdroj: vlastní zpracování

Zápis lineární trendové funkce:

$$\widehat{USD_HRK}_t = 5,90997 + 0,0090263time_t$$

² Pro účely prognózy bylo využito verze modelu s měnovým kurzem, neboť se zakládá na novějších datech a má vyšší koeficient determinace (vyšší shoda modelu s daty).

Graf 9 Prognóza měnového kurzu HRK/USD

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 10 výstup ze softwaru Gretl: Prognóza pro měnový kurz USD/HRK

Pro 95% konfidenční intervaly, $t(27, 0,025) = 2,052$

	USD_HRK	předpověď	směr. chyba	95% konfidenční interval	
2022		6,34323	1,14893	3,98583 -	8,70064
2023		6,35226	1,15656	3,97919 -	8,72533
2024		6,36129	1,16463	3,97166 -	8,75091

Zdroj: vlastní zpracování

Podle bodové prognózy pomocí lineární trendové funkce by měl být měnový kurz USD/HRK v roce 2022 na úrovni 6,34323 chorvatských kun za USD, v roce 2023 na úrovni 6,35266 chorvatských kun za USD a v roce 2024 na úrovni 6,36129 chorvatských kun za USD.

Prognózované úrovně měny HRK je třeba brát s rezervou, neboť Chorvatsko plánuje začátkem roku 2023 vstup do eurozóny a přijetí eura jako nové měny.

Odhad trendové funkce pro index spotřebitelských cen

Obrázek 11 Výstup ze softwaru Gretl: Odhad trendové funkce

```
Model 14: OLS, za použití pozorování 1993-2021 (T = 29)
Závisle proměnná: CPI
```

	koeficient	směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	-71,1484	14,0409	-5,067	2,81e-05	***
time	7,70537	0,887990	8,677	3,73e-09	***
sq_time	-0,0817398	0,0133690	-6,114	1,84e-06	***

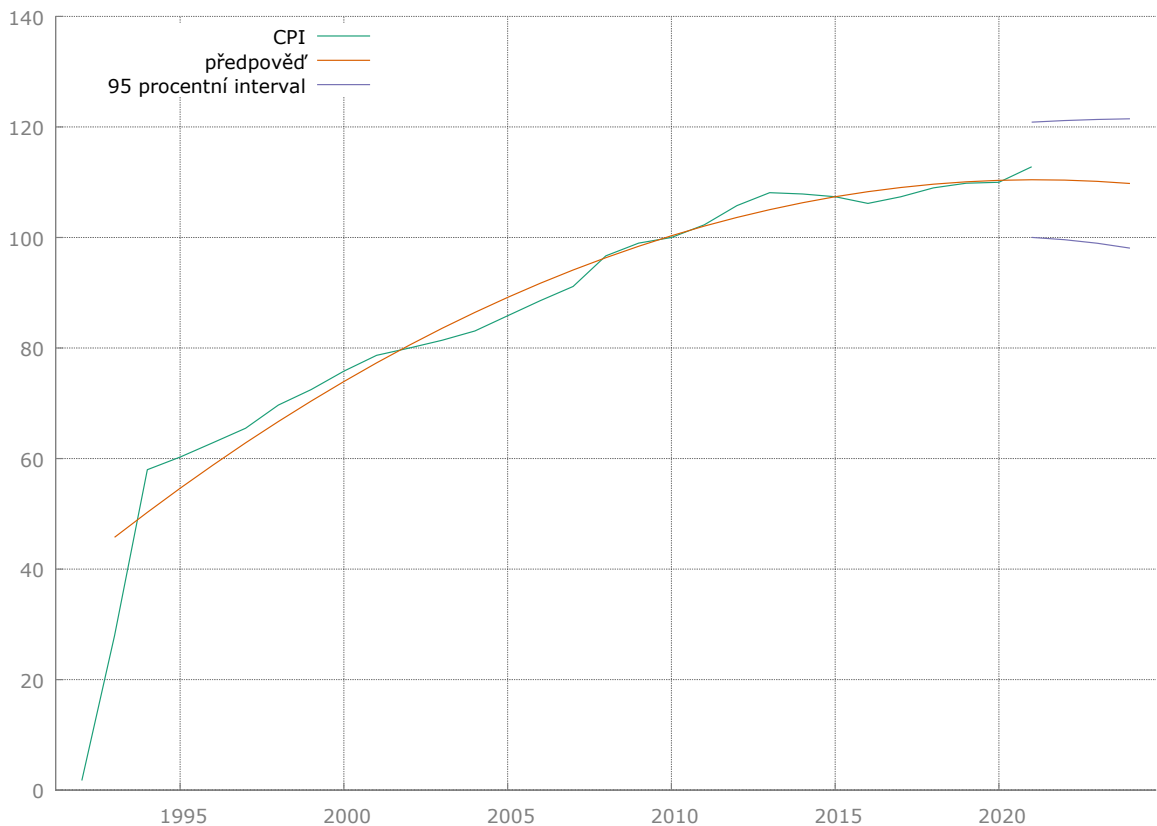
Střední hodnota závisle proměnné	88,39227
Sm. odchylka závisle proměnné	20,80571
Součet čtverců reziduí	526,3859
Sm. chyba regrese	4,499512
Koeficient determinace	0,956571

Zdroj: vlastní zpracování

Zápis kvadratické trendové funkce:

$$\widehat{CPI}_t = -71,1484 + 7,70537time_t - 0,0817398time_t^2$$

Graf 10 Prognóza indexu spotřebitelských cen

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 12 Výstup ze softwaru Gretl: Predikce indexu spotřebitelských cen na období 2022 až 2024

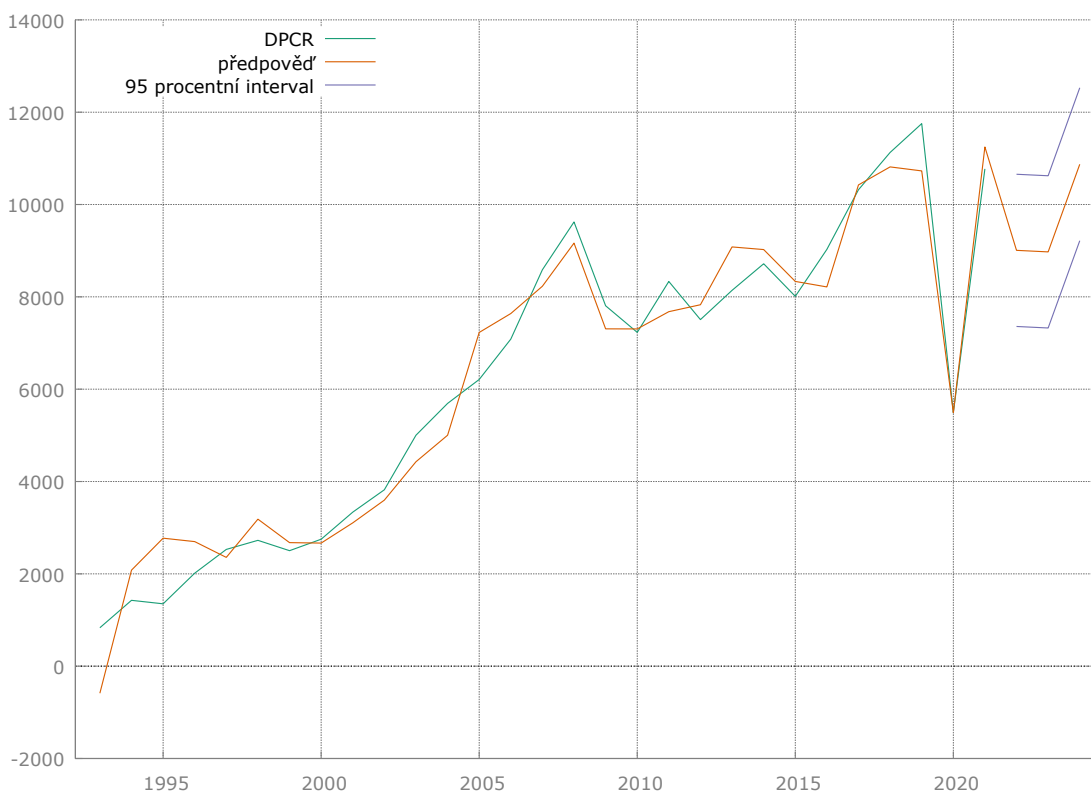
Pro 95% konfidenční intervaly, $t(26, 0,025) = 2,056$				
	CPI	předpověď	směr. chyba	95% konfidenční interval
2022		110,381	5,24230	99,6050 – 121,156
2023		110,157	5,44796	98,9589 – 121,356
2024		109,770	5,69193	98,0705 – 121,470

Zdroj: vlastní zpracování

Podle bodové prognózy pomocí kvadratické trendové funkce by měl být index spotřebitelských cen v roce 2022 na hodnotě 110,381 %, v roce 2023 pak 110,157 % a v roce 2024 na hodnotě 109,770 %. Prognózu je zapotřebí brát s rezervou, protože v roce 2022 je v důsledku energetické krize celosvětově zvýšená cenová hladina.

Byla zpracována ex ante prognóza devizových příjmů z cestovního ruchu Chorvatska pomocí ekonometrického. Po dosažení prognózovaných hodnot vysvětlujících proměnných hodnot bylo dosaženo prognózy hlavní vysvětlované proměnné. Výslednou prognózu zachycuje následující graf 11.

Graf 11 Prognóza devizových příjmů z cestovního ruchu Chorvatska

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 13 Výstup ze softwaru Gretl: Predikce výše devizových příjmů na období 2022 až 2024

Pro 95% konfidenční intervaly, $t(22, 0,025) = 2,074$				
	DPCR	předpověď	směr. chyba	95% konfidenční interval
2022		9007,09	795,101	7358,16 - 10656,0
2023		8973,92	795,190	7324,80 - 10623,0
2024		10872,6	798,586	9216,45 - 12528,8

Zdroj: vlastní zpracování

Podle dosažené bodové prognózy pomocí ekonometrického modelu se zdá, že v letech 2022 až 2023 zaznamenají devizové příjmy mírný propad v důsledku energetické krize a v roce 2024 by se již měly vrátit na odpovídající úroveň. Konkrétně by v roce 2022 měly devizové příjmy z cestovního ruchu činit 9 007,09 mil. USD, v roce 2023 8 973,92 mil. USD a v roce 2024 10 872,6 mil. USD.

Závěr

Chorvatsko představuje dnes jednu z nejrozvinutějších turistických zemí v Evropě i ve světě, přestože ještě plně nevyužilo svůj potenciál. Cestovní ruch je pro zemi jedním z nejdůležitějších zdrojů příjmů, který se může dále vyvíjet a růst především díky geografické poloze země, příjemnému klimatu, bohatému kulturnímu a historickému dědictví, dlouhé tradici a atraktivním přírodním zdrojům.

Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Chorvatsku nejsou zdaleka plně využity. Přímořská oblast již dosáhla určité úrovně jak v kvalitě ubytovacích kapacit, tak ve struktuře turistického produktu, který je již ve fázi plné zralosti. Oproti tomu kontinentální oblast tak uspokojivé kvality a výsledky nevykazuje.

Přestože chorvatský cestovní ruch každým rokem roste a rozvíjí se, vyvstávají také četné problémy. Proto je nutné systematicky obohacovat turistickou nabídku zvyšováním kvality všech jejích prvků a inovací produktu cestovního ruchu. Chorvatsko jako destinace cestovního ruchu je ve světě již velmi dobře známá, a proto by se země měla v budoucnosti orientovat spíše na prodloužení sezóny a rozvoj cestovního ruchu v ostatních oblastech, nejenom na pobřežní části. Potenciál pro rozvoj lze nalézt po celé zemi, ale hlavní pozornost je stále směřována k moři a pobřeží.

Kontinentální část Chorvatska je z velké části nevyužita, přestože představuje veliký potenciál pro rozvoj různých typů cestovního ruchu, stejně tak i pro prodloužení sezóny. Chorvatský cestovní ruch je založen zejména na letním, lázeňském a nautickém turismu, přičemž novější formy cestovního ruchu, které jsou ve světě již na vrcholu, se zde teprve rozvíjí nebo plánují zařadit do nabídky. Z toho lze usoudit, že se cestovní ruch obtížně přizpůsobuje změnám a inovace ještě nedosáhla úrovně úspěšných světových destinací. Z průzkumu TOMAS Hrvatska, který byl využit k charakteristice návštěvníků, vyplynulo, že kontinentální Chorvatsko navštěvují vzdělanější turisté zejména z Japonska, Severní Korey a Číny a jejich denní spotřeba je vyšší, nežli je tomu u hostů na Jadranu. Chorvatsko by tedy svou nabídku mělo zaměřit na asijské trhy, protože právě odtud přichází poptávka po kontinentálním cestovním ruchu. Obě skupiny turistů motivují k příjezdu zejména přírodní podmínky. Chorvatsko by tedy mohlo správným brandingem motivovat turisty směřující na Jadran alespoň k tranzitnímu cestovnímu ruchu, kdy se po cestě k moři na jeden či dva dny zastaví ve vnitrozemí. Kontinentální oblast má taktéž veškeré předpoklady pro rozvoj kongresového

cestovního ruchu, který by mohl přispět k navýšení příjmů z cestovního ruchu, s čímž se shoduje i Jakubíková (2012), podle které mají účastníci kongresů až třikrát vyšší spotřebu než běžní turisté a v zemi zůstávají v průměru pět dní. Velkou příležitostí je vstup do schengenského prostoru, neboť zrušení hraničních kontrol s největší pravděpodobností navýší cestovní ruch.

Na základě provedené regresní analýzy dvěma modely vícenásobné regrese bylo zjištěno, že vnější faktory působící na cestovní ruch, kterými jsou válka, krize, covid-19, dálnice, inflace a měnový kurz mají statisticky průkazný vliv. Při relativní komparaci vlivů působících na příjmy z cestovního ruchu Chorvatska bylo zjištěno, že válečný konflikt měl naprosto devastující vliv, zejména v prvním roce, poté tento vliv sice odezníval, ale záhy byl vystřídán negativními dopady inflace, která se začala rozmáhat v důsledku válečného konfliktu. Z dat vyplývá, že v letech 1991–1995 došlo v důsledku válečného konfliktu k propadu devizových příjmů o 1 278,21 mil. USD, *ceteris paribus*.

Z porovnání dopadu celosvětových pandemických opatření je zřejmé, že došlo v roce 2020 rovněž k silnému propadu příjmů z cestovního ruchu. Tento vliv byl v daném roce sice nejsilnější, ale v porovnání s dopady války naprosto zanedbatelný. Konkrétní propad v tomto případě byl vyčíslen na úrovni 5 266,55 mil. USD, *ceteris paribus*. Dále bylo zjištěno, že výstavba dálnice měla příznivý efekt na příjmy z cestovního ruchu a její relativní vliv je po celou dobu spíše konstantní. Zajímavé je, že autor Novotny (2022) rozporuje přínos dálnice na počet příjezdů do destinace a tvrdí, že počet návštěvníků není vyšší než v době, kdy dálnice ještě nebyla vybudována. Výsledek práce není s tímto názorem v rozporu, nicméně z hlediska příjmů z cestovního ruchu byl zaznamenán přínos z výstavby dálnice, což potvrzuje i tezi Heskové (2011), že příjmy z cestovního ruchu nejsou přímo úměrné počtu návštěvníků, nýbrž závisí na spotřebě účastníků cestovního ruchu.

Samotný efekt dálnice byl vyčíslen jako přírůstek devizových příjmů z cestovního ruchu o 1838,40 mil. USD, *ceteris paribus*. Rovněž bylo zjištěno, že vstup do Evropské unie v roce 2013 vedl ke zvýšení příjmů z cestovního ruchu o 873,406 mil. USD, *ceteris paribus*, oproti tomu hospodářská krize, která působila na cestovní ruch v letech 2009–2016, způsobila propad příjmů z cestovního ruchu o 1 952,29 mil. USD, *ceteris paribus*.

Podarilo se naplnit i další část cíle práce ohledně budoucího odhadovaného vývoje příjmů z cestovního ruchu, kdy byla stanovena prognóza na období let 2022–2024. Podle dosažené bodové prognózy pomocí ekonometrického modelu se zdá, že v letech 2022–2023 zaznamenají

devizové příjmy mírný propad v důsledku energetické krize a v roce 2024 by se již měly vrátit na odpovídající úroveň. Konkrétně by v roce 2022 měly devizové příjmy z cestovního ruchu činit 9 007,09 mil. USD, v roce 2023 by se měly příjmy snížit na úroveň 8 973,92 mil. USD a v roce 2024 by mělo dojít k výraznějšímu růstu na úroveň 10 872,6 mil. USD.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

BARTOLUCI, Mato ČAVLEK, Nevenka. 2007. *Turizam i sport: razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga, d.d. ISBN 978-953-0-30342-3.

BARTOLUCI, Mato. 2013. *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva: turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu*. Zagreb: Školska knjiga, d.d. ISBN: 978-953-0-30418-5.

BERÁNEK, Jaromír a kol. 2013. *Ekonomika cestovního ruchu*. 1. vydání, Praha: MAG CONSULTING s.r.o. ISBN 978-80-271-9361-5.

BLAŽEVIĆ, Branko. 2007. *Turizam u gospodarskom sustavu*. Opatia: Fakultet za turistički i hotelski menadžment. ISBN 978-953-6198-96-2.

BORIĆ – POLJANEC, Saša. 2011. *Hrvatsko društvo i turizam: Prilog socioekonomiji lokalnog razvoja*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. ISBN 978-953-222-390-3.

DULČIĆ, Ante a PETRIĆ, Lidia. 2001. *Upravljanje razvojem turizma*. Zagreb: Mate d. o. o. ISBN 953-6070-77-4.

GÚČIK, Marian. 2010. *Cestovný ruch: úvod do štúdia*. 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľ DALI-BB, s.r.o. pre Slovak-swiss Tourism. ISBN 978-80-89090-80-8.

HESKOVÁ, Marie a kol. 2011. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Druhé upravené vydání, Praha: Fortuna. ISBN 978-80-7373-107-6.

JADREŠIĆ, Vlatko a JURIĆ, Boris. 1985. *Turizam zadarskoga kraja. Jučer, danas, sutra*. Zadar: Turistički savez općine Zadar. (nemá ISBN)

JADREŠIĆ, Vlatko. 2001. *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*. Zagreb: Školska knjiga, d.d. ISBN 953-0-30333-5.

JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. 2012. *Marketing v cestovním ruchu: jak uspět v domácí i světové konkurenci*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4209-0.

MAGAŠ, Damir. a kol. 2018. *Menadžment turističke organizacije i destinacije*: Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu. ISBN 978-953-7842-35-2

NAZOR, Ante a ŽILIĆ Mirjana. 1997. *Chorvatský Jadran: Záhřeb*: Turistické nakladatelství. ISBN:953-6570-21-1.

NIGEL, Thomas. a MIKULAN, Krunoslav. N. 2013. *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992–2001*. Praha: Grada Publishing. ISBN: 978-80-247-2375-4.

NOVOTNY, Damir. 2022. *Jadranski tigar*. Zagreb: T&MC Group Publications. ISBN 978-953-58452-1-8.

RABOTIĆ, Branislav. 2013. *Selektivni oblici turizma*. Beograd: Visoka turistička škola strukovnih studija. ISBN 978-86-83371-64-9

RYGLOVÁ, Kateřina, BURIAN, Michal a VAJČNEROVÁ, Ida. 2011. *Cestovní ruch: podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN: 978-80-247-4039-3.

RYCHLÍK, Jan a PERENČEVIĆ, Milan. 2007. *Dějiny Chorvatska*. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106885-3.

SABO, Alexander. 1998. *Chorvatské pobřeží Jadranu*. München: Nelles Verlag GmbH. ISBN: 80-86169-24-3.

VIDUČIĆ, Vinko. 2007. *Pomorski turizam: prometne, razvojne i ekološke dileme*. Split: Pomorski fakultet Sveučilišta. ISBN 978-953-6655-42-7.

VUKONIĆ, Boris. 1987. *Turizam i razvoj: s posebnim naglaskom na zemlje u razvoju*. Zagreb: Školska knjiga. UDK 338.48(1-773).

VUKONIĆ, Boris. 2005. *Povijest hrvatskog turizma*. Zagreb: Prometej. ISBN 953-6460-45-9.

VUKONIĆ, Boris. 2010. *Turizam – budućnost mnogih iluzuija*. Zagreb: Plejada. ISBN 978-953-5604-785.

Odborné články a publikace

BARTOLUCI, M., Z. HENDIJA, Z. I M. PETRAČIĆ. 2015. „Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u Kontinentalnoj Hrvatskoj“, *Acta turistica*, vol.27, br. 2, s. 191–219, 2015. [Online]. [cit: 15.10.2022]. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/154684><https://hrcak.srce.hr/154684>

BUHALIS, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116. [Online]. [cit: 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517799000953><https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517799000953>

DWYER, L. 2016. „Tko je idealan turist?“, *Acta turistica*, vol.28, br. 2, s. 151–182, 2016. [Online]. [cit: 18.11.2022]. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/173559><https://hrcak.srce.hr/173559>

GALIČIĆ, V. 2015. „Tourism in Croatia: truths and misconceptions“, *Informatologia*, vol.48, br. 1–2, s. 78-94. [Online]. [cit: 11.03.2022]. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/137738><https://hrcak.srce.hr/137738>

MIKAČIĆ, V. 1998. „Turizam Hrvatske – stanje i perspektive“, *Hrvatski geografski glasnik*, vol. 60., br. 1., s. 14-16, 1998. [Online]. [cit: 24.11.2022]. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/63930><https://hrcak.srce.hr/63930>

RUŽIĆ, P. i D. DEMONJA., 2013. „Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske“, *Sociologija i prostor*, vol.51, br. 1 (195), s. 45-65, 2013. [Online]. [cit: 24.11.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5673/sip.51.1.3><https://doi.org/10.5673/sip.51.1.3>

VIZJAK, A. 1995. „Jadranski i kontinentalni turizam u turističkoj ponudi Republike Hrvatske“, *Tourism and hospitality management*, vol.1, br. 1, s. 215-227, 1995. [Online]. [cit: 24.11.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.20867/thm.1.1.22><https://doi.org/10.20867/thm.1.1.22>

ŽMUK B. I A. MOROVIĆ. 2015. „Statistička analiza trendova u turizmu u zemljama Europske unije pomoću odabranih pokazatelja turističke potražnje“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, vol.13, br. 1, s. 19-38, 2015. [Online]. [cit: 10.11.2023.] Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/141094><https://hrcak.srce.hr/141094>

ŽUVELA, Ivo. (1998). *Optimalizacija strukture ponude turističke destinacije*, *Tourism and hospitality management*, 4(1), s. 205-219. [cit: 28.10.2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.20867/thm.4.1.18><https://doi.org/10.20867/thm.4.1.18>

Internetové zdroje

5 najatraktivnijih turističkih destinacija u kontinentalnoj Hrvatskoj. *Plava Kamenica* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://plavakamenica.hr/2018/02/12/turizam-destinacije-kontinentalna-hrvatska/>

Bura i Jugo: Priča o vjetrovima Dalmacije. *Royal hotels resort Dubrovnik Croatia* [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.royaldubrovnik.com/hr/o-destinaciji/bura-i-jugo-prica-o-vjetrovima-dalmacije/>

Destinacija Lika ponovno na popisu top 100 svjetskih zelenih održivih destinacija. *Lika destination: Smart Sustainable Destination* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.lika-destination.hr/vijesti/detaljnije/destinacija-lika-ponovno-na-popisu-top-100-svjetskih-zelenih-odrzivih-desti>

Evo kako će izgledati hrvatske kovanice eura. Na njima će biti i Tesla. *INDEXHR* [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/objavljeno-sto-ce-bit-na-hrvatskim-kovanicama-eura-izmedju-ostalog-i-tesla/2292136.aspx>

Chorvatsko a Evropská unie: Sedm let od chvíle, kdy Chorvaté řekli ano v referendu o EU. *Chorvatsko cestovní ruch* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://croatia-tourism.com/cs/croatia-eu-referendum#co-prinesla-eu-chorvatsku>

Jak nejlépe vlakem k moři: Přímý spoj do Chorvatska si lidé oblíbili. *Deník.cz* [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cestujeme-do-sveta/vlakem-k-mori-primy-spoj-do-chorvatska-si-lide-oblibili-21220614.html>

Kako je Hrvatska u samo 3 tjedna dobila dvije linije za New York. *Croatian Aviation* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.croatianaviation.com/post/kako-je-hrvatska-u-samo-3-tjedna-dobila-dvije-linije-za-new-york>

Kampiranje u Hrvatskoj. *Camping.hr* [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.camping.hr/hr/kampiranje-hrvatska>

Kratak povijesni pregled nastanka i razvoja Jadrolinije. *Jadrolinija* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.jadrolinija.hr/o-nama/o-jadroliniji/iz-povijesti>

Lika – Karlovac: Romantičan spoj s prirodom. *Croatia.hr* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://croatia.hr/hr-hr/regije/likakarlovac>

Maestral – najdraži vjetar jedriličara. *Croatia.hr* [online]. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://croatia.hr/hr-hr/nautika/maestral-najdrazi-vjetar-jedrillacara>

Medunarodne zračne luke u Hrvatskoj: Hrvatska ima relativno velik broj zračnih luka. *Putovnice.net*. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.putovnica.net/prijevoz/zracne-luke/zracne-luke-u-hrvatskoj>

Mezinárodní úmluvy, dokumenty a doktoríny. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/legislativa/mezinarodni-dokumenty>

Mreža autocesta. *HUKA: Hrvatska udruga koncesionara za autoceste s naplatom cestarina* [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <http://www.huka.hr/mreza-autocesta>

Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov. *Republika Hrvatska: Ministarstvo kulture i medija* [online]. [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244>

Nematerijalna kulturna baština. *Republika Hrvatska: Ministarstvo kulture i medija* [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/371>

Popis županija, gradova i općina. *Republika Hrvatska: Ministarstvo pravosuđa i uprave* [online]. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava-24398/popis-zupanija-gradova-i-opcina-24402/24402>

Povijest hrvatskog novca. *CroExpress* [online]. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.croexpress.eu/povijest-hrvatskog-novca-2-jelacicu-manjkalo-kovanica-ndh-htjela-kunu-podijeliti-na-banice/>

Prirodne ljepote, bogatstvo dostupno svima: Zelena oaza Europe. *Gorskikotar.hr* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://gorskikotar.hr/prirodne-ljepote/>

Projekt Opatija Park 2020. *Opatijska kolajnica* [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://opatijskakolajnica.opatija.hr/>

Prosječni tečajovi kune. *Hrvatska narodna banka* [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/documents/20182/33ebee1-3d13-4a42-b0fb-87223d026703>

Slavonie vnitrozemí Chorvatska: Ilok: Chorvatské město plné vína a historie. *Objev Chorvatsko* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://objevchorvatsko.cz/vnitrozemi-chorvatska/slavonie/ilok-chorvatske-mesto-plne-vina-a-historie>

TOMAS Hrvatska straživanja: stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj. *Hrvatska turistička zajednica* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.iztgg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf>

Top 10 Island Cities. *National Geographic* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/island-cities>

Turistički potencijali kontinentalne Hrvatske. *NI info* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://n1info.hr/biznis/a445121-turisticki-potencijali-kontinentalne-hrvatske/>

UNWTO 2011. Toolbox for Crisis Communications in Tourism | World Tourism Organization (e-unwto.org)

Uvođenje eura pozitivno bi utjecalo na investicije i turizam. *HNB* [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/en/-/uvo-enje-eura-pozitivno-bi-utjecalo-na-investicije-i-turizam>

Vrijeme. *Hrvaska.net: vremenska prognoza Hrvatska* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.hrvaska.net/hr/vrijeme.htm>

Zakon o turističkoj djelatnosti. *Udruženje obrtnika Zadar* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: http://www.uoz.hr/pdf/zakoni/ZAKON_O_TURISTICKOJ_DJELATNOSTI.pdf

Zastávka v novém "Muzeu krapinských neandrtálců v Krapině." *Chorvatsko.cz* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.chorvatsko.cz/cs/muzeum-krapinskych-neandrtalcu-v-krapine/>

Zemljopis i stanovništvo. *Hrvatska.eu: zemlja i ljudi* [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://croatia.eu/index.php?view=category&lang=1&id=12>

Seznam obrázků

Obrázek 1 Cestující návštěvník v cestovním ruchu	19
Obrázek 2 Chorvatské županije (župy)	39
Obrázek 3 Střední měsíční teploty vzduchu v roce 2017 v °C	42
Obrázek 4 Výstup ze softwaru Gretl: Odhad parametrů ekonometrického modelu	70
Obrázek 5 Výstup ze softwaru Gretl: Diagnostika reziduí	71
Obrázek 6 Výstup ze softwaru Gretl: Analýza kolinearity	72
Obrázek 7 Výstup ze softwaru Gretl: Korekce modelu	73
Obrázek 8 Výstup ze softwaru Gretl: Model zachycující válečný konflikt	75
Obrázek 9 Výstup ze softwaru Gretl: odhad parametrů trendové funkce	78
Obrázek 10 výstup ze softwaru Gretl: Prognóza pro měnový kurz USD/HRK.....	79
Obrázek 12 Výstup ze softwaru Gretl: Predikce indexu spotřebitelských cen na období 2022 až 2024	81
Obrázek 13 Výstup ze softwaru Gretl: Predikce výše devizových příjmů na období 2022 až 2024	82

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled turistických atrakcí v cestovním ruchu	25
Tabulka 2 Krizové události v cestovním ruchu.....	30
Tabulka 3 Turisté a přenocování na území Jugoslávie v letech 1952–1983.....	34
Tabulka 4 Příjezdy turistů ze zemí EU do Chorvatska v období 2008–2015	35
Tabulka 5 Příjezdy a noclehy turistů.....	36
Tabulka 6 Způsob příjezdu turistů do Chorvatska	45
Tabulka 7 Ubytovací kapacity Chorvatska v roce 2021	46
Tabulka 8 Počet hotelů podle kategorií.....	46
Tabulka 9 Ubytovací kapacity a počet turistů v kontinentálním Chorvatsku	52
Tabulka 10 Ubytovací kapacity a příjezdy turistů v letech 2020 a 2021	56
Tabulka 11 Věk turistů v kontinentálním Chorvatsku a na Jadranu	58
Tabulka 12 Motivy příjezdu do kontinentálního Chorvatska	59
Tabulka 13 Motivy příjezdu turistů na pobřeží Jadranu	59
Tabulka 14 Sledované faktory v ekonometrickém modelu.....	65

Seznam grafů

Graf 1 Devizový příjem z cestovního ruchu	37
Graf 2 Stupeň vzdělání turistů v kontinentálním Chorvatsku a na Jadranu	58
Graf 3 Devizové příjmy z cestovního ruchu	67
Graf 4 Index spotřebitelských cen.....	68
Graf 5 Měnový kurz USD/HRK	69
Graf 6 Propad devizových příjmů v době války	76
Graf 7 Relativní komparace vlivů působících na devizové příjmy z cestovního ruchu.....	77
Graf 8 Relativní komparace vlivů působících na devizové příjmy (zvětšeno)	77
Graf 9 Prognóza měnového kurzu HRK/USD	79
Graf 10 Prognóza indexu spotřebitelských cen.....	80
Graf 11 Prognóza devizových příjmů z cestovního ruchu Chorvatska.....	81

Seznam použitých zkratk

CR	cestovní ruch
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
HRK	chorvatská kuna
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu
USD	americký dolar
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu
UZ	ubytovací zařízení
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
OSN	Organizace spojených národů
CEFTA	Central European Free Trade Agreement (Středoevropská zóna volného obchodu)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Přílohy

Příloha A Fotografie destinace

Příloha B Fotografie chorvatské měny

Příloha A Fotografie destinace

Gorski kotor: Národní park Risnjak

Zdroj: <https://gorskikotarbike.com/en/attractions/np-risnjak/>

Přírodní atrakce v Lici: Malé Plitvice

Zdroj: <https://putnikofer.hr/preporuke/prirodne-atrakcije-u-lici/>

Iločká pevnost

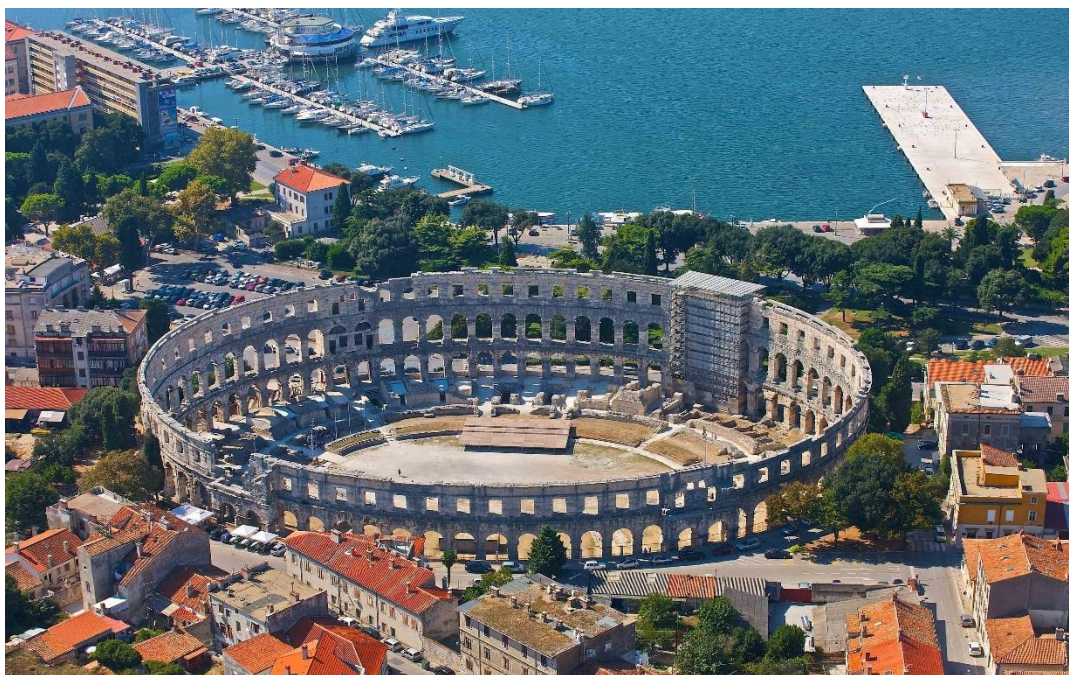
Zdroj: <https://plavakamenica.hr/2018/02/12/turizam-destinacije-kontinentalna-hrvatska/>

Baranja: Národní park Kopački rit

Zdroj: <https://www.total-croatia.com/baranja/>

Starověký amfiteátr v Pule

Zdroj: <https://www.wallpapers13.com/arena-panorama-amfiteatar-in-pula-croatia-hd-wallpaper/>

Mořské varhany v Zadaru

Zdroj: <https://www.bastabalkana.com/2015/01/morske-orgulje-u-zadru-zanimljivost-na-jadranu/>

Trogir

Zdroj: <https://www.marina21.com/en/marina-trogir/city-of-trogir/>

Pláž Zlatni rat na ostrově Brač

Zdroj: <https://www.visitbrac.com/destinations/bol/zlatni-rat>

Příloha B Fotografie chorvatské měny

Bankovka chorvatské kuny v hodnotě 10 kuna

Zdroj: <https://www.hnb.hr/en/currency/kuna/replacement-of-stained-kuna-banknotes-at-the-croatian-national-bank>

Euromince Chorvatska s motivem Nikoly Tesly

Zdroj: <https://bijeljina.com/aktuelno/prva-fotografija-hrvatske-kovanice-evra/>